

Demografski razvoj Koprivničko-križevačke županije nakon 1991. godine

---

Marošević, Lorena-Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:382744>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Lorena-Matea Marošević

**Demografski razvoj Koprivničko-križevačke županije
nakon 1991. godine**

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku

Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

radi stjecanja akademskog zvanja

magistra/magistre geografije

Zagreb

2018.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija; smjer: Geografski informacijski sustavi* pri Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Roka Mišetića.

Prirodoslovno-matematički fakultet

Geografski odsjek

**Demografski razvoj Koprivničko-križevačke županije
nakon 1991. godine**

Lorena-Matea Marošević

Izvadak: Kako je stanovništvo temeljni resurs prostora i temelj svih budućih planiranja, u svjetlu negativnih demografskih pokazatelja u posljednjih više od 20 godina u Hrvatskoj, demografska je problematika sve češća tema znanstvenih istraživanja. Glavni zadatak ovog rada je pridonijeti općoj spoznaji o demografskim procesima i njihovim posljedicama na gospodarsku obnovu i razvoj Koprivničko-križevačke županije. U ovom radu analizirani su demografski procesi 25 općina/gradova u Koprivničko-križevačkoj županiji u suvremenom razdoblju od 1991. do 2011. godine. Suvremeni demografski razvoj županije obilježava emigracija mladog stanovništva, negativna prirodna promjena te intenzivan proces starenja stanovništva uz demografsko pražnjenje ruralnih općina. Objašnjeno je kako su društveno-gospodarski faktori (deagrarizacija, deruralizacija, urbanizacija) utjecali na dinamiku razvoja stanovništva županije te koje su posljedice istih na današnju demografsku strukturu, posebice na sastav po dobi i spolu.

48 stranica, 24 grafička priloga, 13 tablica, 21 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: stanovništvo, Koprivničko-križevačka županija, depopulacija, demografska analiza

Voditelj: izv. prof. dr. sc. Roko Mišetić

Povjerenstvo: izv. prof. dr. sc. Roko Mišetić

doc. dr. sc. Stjepan Šterc

doc. dr. sc. Ružica Vuk

Tema prihvaćena: 07. 02. 2017.

Rad prihvaćen: 08. 02. 2018.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb

Master Thesis

Faculty of Science

Department of Geography

**Demographic development of Koprivnica-Križevci County
after 1991**

Lorena-Matea Marošević

Abstract: As the population presents basic resource of any area and a base of all future planning, demographic issues became common topic of scientific research as a result of negative demographic indicators during last more than 20 years in Croatia. The main task of this thesis is to contribute to general knowledge about demographic processes and their consequences on the economic revival and development of Koprivnica-Križevci County. In this thesis were analyzed demographic processes of 25 municipalities/cities in Koprivnica-Križevci County in the modern period from 1991 to 2011. Modern demographic development of the county is marked with emigration of young population, negative natural change and intensive process of population aging with the demographic inanition of rural municipalities. In this these is explained how socio-economic factors (such as deagrarization, deruralization, urbanization) affected on dynamics of county's population development, as well as consequences of them regarding current demographic structure, especially reffering to the age and sex composition.

48 pages, 24 figures, 13 tables, 21 references; original in Croatian

Keywords: population, Koprivnica-Križevci County, depopulation, demographic analysis

Supervisor: Roko Mišetić, PhD, Associate Professor

Rewievers: Roko Mišetić, PhD, Associate Professor

Stjepan Šterc, PhD, Assistant Professor

Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor

Thesis submitted: February, 7th 2017.

Thesis accepted: February, 8th 2017.

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

Zahvaljujem svom mentoru izv. prof. dr. sc. Roku Mišetiću na ukazanom povjerenju i slobodi koja mi je data pri izradi ovoga diplomskog rada te naravno na strpljenju, pomoći i vodstvu pri izradi.

Ipak, najveće hvala mome ocu na razumijevanju i podršci tijekom studiranja te mojoj majci, mojoj stijeni i najvećoj inspiraciji.

Sadržaj

UVOD	1
1.1. Prostorni i vremenski obuhvat.....	1
1.2. Predmet i ciljevi istraživanja	1
1.3. Osnovne hipoteze	2
1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature	2
2. PRISTUP ISTRAŽIVANJU.....	4
2.1. Metode rada.....	4
2.2. Metodološke napomene.....	4
3. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA	6
3.1. Geografski smještaj i položaj	6
3.2. Broj i razmještaj stanovnika	8
3.3. Gustoća naseljenosti.....	12
4. KRETANJE BROJA STANOVNIKA	17
4.1. Prirodno kretanje stanovništva	21
4.2. Prostorna pokretljivost	23
4.3. Migracije	24
4.4. Tipovi općeg kretanja.....	28
5. OSNOVNE DEMOGRAFSKE STRUKTURE STANOVNIŠTVA KOPRIVNIČKO- KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE.....	31
5.1. Biološki sastav stanovništva.....	31
5.1.1. Sastav stanovništva prema spolu.....	31
5.1.2. Sastav stanovništva prema dobi.....	34
5.2. Društveno-gospodarski sastav stanovništva Koprivničko-križevačke županije.....	38
5.2.1. Sastav prema gospodarskoj aktivnosti.....	39
5.2.2. Sastav stanovništva prema gospodarskoj djelatnosti.....	41
5.3. Obrazovni sastav stanovništva	43
6. PERSPEKTIVE BUDUĆEG RAZVOJA	46
ZAKLJUČAK	48
Literatura	VII
Izvori	IX
Popis slika	X
Popis tablica	XII

UVOD

U posljednja dva desetljeća za stanovništvo Hrvatske karakteristični su negativni demografski trendovi i procesi (od negativne prirodne promjene preko smanjenja ukupnog broja stanovnika do demografskog starenja). Mnogi su faktori kroz povijest sustavno djelovali na oblikovanje takvog demografskog stanja. Naslijeđena disperzna naseljska struktura, nerazvijena mreža regionalnih i subregionalnih centara, prijelaz s poljoprivredne na industrijsku proizvodnju za koju prostor nije bio spreman te selektivna emigracija mladih iz ruralnih područja u urbano-industrijska središta glavni su čimbenici nepovoljne demografske slike. (Wertheimer-Baletić, 2004; Šterc i Komušanac, 2011; Nejašmić i Toskić, 2016).

Regija sjeverozapadna Hrvatska najgušće je naseljen prostor Hrvatske te je kao takav predmet interesa brojnih istraživača. U ovome se radu analizira dio složenih demografskih procesa koji se odnose na područje Koprivničko-križevačke županije.

Koprivničko-križevačka županija sastoji se od tri grada i 22 općine. Današnji raspored stanovništva u ovom prostoru posljedica je gospodarskih i društvenih procesa u posljednjih 50 godina, posebice procesa deagrarizacije, industrijalizacije, deruralizacije i urbanizacije. Ovi procesi ubrzali su proces napuštanja manjih ruralnih općina i porast stanovništva gradova.

1.1. Prostorni i vremenski obuhvat

Istraživano je područje Koprivničko-križevačke županije kroz posljednja dva međupopisna razdoblja 1991. – 2001. i 2001. – 2011. godine. Pokazatelji poput podataka o prirodnom kretanju su analizirani za razdoblje od 1991. do 2015. godine kako bi se vidio trend i bolje razumjelo demografsku sliku u istraživanom razdoblju. Radi lakše usporedbe podataka, istraživani prostor analiziran je na razini administrativno-teritorijalnog ustroja iz Popisa 2011. godine, na temelju službenih podataka iz Registra prostornih jedinica kojeg je pripremila Državna geodetska uprava.

1.2. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet ovog istraživanja jest prikaz i analiza suvremenih demografskih obilježja i procesa na području Koprivničko-križevačke županije. Ciljevi rada su: 1. analizirati broj i prostorni razmještaj stanovništva, 2. istražiti ukupno kretanje stanovništva od 1991. do 2011.

godine, 3. uspostaviti vezu između ukupnog kretanja te prirodnog i prostornog kao njegovih temeljnih komponenti, 4. istražiti demografski i društveno-gospodarski sastav stanovništva koji će dati širu sliku stupnja razvoja ovog prostora, 5. dati pregled demografskih resursa.

1.3. Osnovne hipoteze

U radu su provjeravane sljedeće hipoteze:

1. Grad Koprivnica, kao centralna općina/grad istraživanog područja, bilježi pozitivne demografske trendove za razliku od ostalih općina, odnosno vidljiv je polariziran demografski razvoj istraživanoga područja.

2. Procesi deagrarizacije, industrijalizacije i urbanizacije snažno su utjecali u drugoj polovici 20. stoljeća na demografski razvoj Koprivničko-križevačke županije.

3. Koprivničko-križevačka županija na sljedećem će popisu zabilježiti nastavak negativnog trenda, odnosno pad ukupnog broja stanovnika.

1.4. Pregled dosadašnjih istraživanja i literature

Osnovni izvor podataka za ovo područje su rezultati službenih popisa stanovništva, odnosno dokumentacija Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske. Iako postoje mnoge manjkavosti službenih popisa, podaci DZS su najobjektivniji odnosno relativno najusporedljiviji.

Kontinuitet naseljenosti Koprivničko-križevačke županije možemo pratiti od početka bakrenog doba (oko 3500 g. pr. Kr.), pa brončanog i željeznog do Rimskog Carstva, ali prvi pokušaji sustavnog popisivanja na kojima se ovaj rad temelji dolaze mnogo kasnije. Ipak važno je poznavati i povijesna zbivanja kako bi lakše shvatili specifičnu prostornu rasprostranjenost stanovništva (Feletar, 2012). Literatura vezana uz demografska kretanja Koprivničko-križevačke županije odnosno Podravine i Kalničkog prigorja jest razmjerno štura, ali interes za demografska proučavanja ovog prostora je sve veći što dokazuje i sve veći broj specijaliziranih znanstvenih radova. O demografskim karakteristikama Podravine ponajviše je znanstvenih i stručnih radova dosad objavio Dragutin Feletar koji je interes za ovaj prostor u znanstvenom smislu podigao na višu razinu (brojni radovi, članci objavljeni u »Podravini«, »Geografskom glasniku«, »Acti Geographici Croatici«, »Podravskom zborniku«...).

O ovom prostoru pisali su brojni znanstvenici demografiji, a korišteni su i radovi vezani za metodologiju demografskih istraživanja poput radova Alice Wertheimer-Baletić (»Stanovništvo i razvoj«, 1999.), zatim Ive Nejašmića (»Demogeografija«, 2005.), Stjepana Šterca. Nedovoljno se raspolaže s podacima o promjenama demografske strukture Koprivničko-križevačke županije i to je ozbiljan nedostatak jer se kvalitetna analiza i projekcije temelje upravo na tim podacima. Rezultati svih spomenutih istraživanja, članaka, knjiga, studija i institucija, kao i izvori podataka više ili manje su zastupljeni u ovom radu.

2. PRISTUP ISTRAŽIVANJU

2.1. Metode rada

Za potrebe ovog rada analizirana je dostupna znanstvena i stručna literatura kako bi se dobio teorijski uvid u demografsku problematiku, prije svega, na razini Republike Hrvatske, a zatim i na razini Koprivničko-križevačke županije. Proučavana je demografska tematika općenito, zatim demografska istraživanja koja se u nekom dijelu tiču prostora Koprivničko-križevačke županije te istraživanja o konkretnim demografskim procesima koja objašnjavaju uvjete nastanka i njihove implikacije na prostor, a na kraju su ta teorijska (sa)znanja povezana s obrađenim statističkim podacima te je dobivena sveobuhvatna demografska slika istraživanog područja.

Podaci o popisima stanovništva, vitalnoj statistici, migracijama, demografskom i gospodarskom sastavu stanovništva prikupljeni su uglavnom preko mrežnih stranica Državnog zavoda za statistiku te putem Središnje geografske knjižnice PMF-a. Podaci su obrađivani pomoću *Microsoft Excela 2016* te grafički i tablično organizirani u istom za potrebe deskriptivne statistike. Prostorne analize te vizualizacija podataka, odnosno izrada tematskih koropletnih karata, rađena je pomoću GIS softvera *ArcGIS 10.3*.

2.2. Metodološke napomene

Na tri posljednja popisa metode popisivanja stanovništva u Republici Hrvatskoj su se mijenjale te se podaci ne mogu uspoređivati u potpunosti. Za popis stanovništva 1991. godine bila je korištena *de iure* metoda, metoda „stalnog stanovništva“ prema kojem u ukupno stanovništvo spadaju sve osobe koje su izjavile da su u „kritičnom trenutku“ popisa imale prebivalište u Republici Hrvatskoj, bez obzira jesu li u „kritičnom trenutku“ bile kraće ili duže vrijeme odsutne.

Popisi 2001. i 2011. godine provodili su se po *de facto* konceptu, odnosno konceptu „prisutnog stanovništva“, no u ta je dva popisa statistička definicija ukupnog stanovništva bila različita pa ni oni nisu neposredno usporedivi. Naime, kriterij kojim se na Popisu stanovništva 2001. godine izdvajalo ukupno stanovništvo bilo je tzv. „uobičajeno mjesto stanovanja“ uz vremensko ograničenje do 12 mjeseci prema čemu su u popis uključivane osobe koje imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj i nazočne su u „kritičnom trenutku“, osobe koje imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, a odsutne su iz Republike Hrvatske manje od jedne godine, zatim osobe koje borave u Republici Hrvatskoj godinu dana i duže te državljani Republike

Hrvatske – djelatnici diplomatskih službi s obiteljima (Živić, Turk i Pokos, 2014). Popis 2011. godine također je za određivanje ukupnog broja stanovnika koristio kriterij „uobičajenog mjesta stanovanja“, no uz dodatak kategorije „namjere odsutnosti/prisutnost“ prema čemu su iz Popisa isključene osobe koje u Republici Hrvatskoj imaju prebivalište, a u „kritičnom trenutku“ popisa su dulje od jedne godine odsutne ili namjeravaju biti odsutne dulje od jedne godine, osobe koje u Republici Hrvatskoj imaju boravište kraće od jedne godine i ne namjeravaju ostati u Republici Hrvatskoj dulje od jedne godine te studenti koji studiraju u inozemstvu bez obzira na učestalost dolazaka u Republiku Hrvatsku. Osim toga, osobe odsutne godinu dana i dulje koje su se u mjesto stalnog stanovanja vraćale sezonski i mjesečno 2001. godine uključivane su u Popis, a 2011. godine nisu.

3. OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA

3.1. Geografski smještaj i položaj

Koprivničko-križevačka županija ima površinu od 1746,8 km² i 115 584 stanovnika. Prostor Koprivničko-križevačke županije uključuje nekoliko prostornih cjelina koje se međusobno razlikuju ne samo po prirodno-geografskim već i po gospodarskim, demografskim, prometnim i ostalim karakteristikama. Sjeveroistočni dio županije čini dolina rijeke Drave. Na tom dijelu županije prevladava poljoprivredna djelatnost sa značajnim nalazištima nafte i zemnog plina. Ovaj dio prostora naseljen je nešto većim i koncentriranim naseljima, koja poprimaju određene elemente urbanizacije zbog dobrih veza s Koprivnicom. Kao središnja naselja ovog prostora ističu se Koprivnica, tradicionalni centar nastao na kontaktu ravničarskog i brdskog dijela županije i Đurđevac u istočnom dijelu. Brdski dio županije čini prostor Kalničkog gorja i Bilogore, područje brežuljkastog reljefa. Čitavo pobrđe odijeljeno je dolinom Koprivničke rijeke u dva dijela. Bilogorski dio (najveća visina 307 m n. v.) pruža se u smjeru jugoistok-sjeverozapad, dok drugi dio čini područje Kalničkog gorja, s najvišim vrhom Kalnikom (642 m n. v.). U ovom prostoru prevladavaju mala ruralna naselja (izuzev grada Križevaca), s izrazito negativnim demografskim karakteristikama.

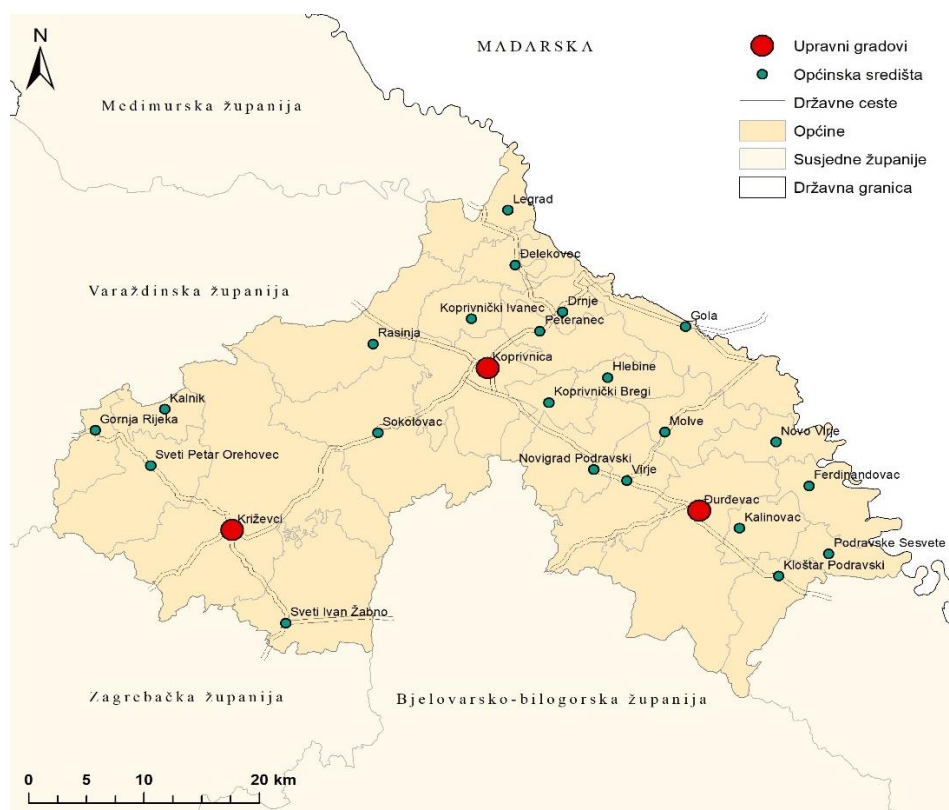
Područje Županije omeđeno je geografski:

- na sjeveru i istoku rijekom Dravom i Ždalicom,
- na jugoistoku rijekom Dravom i kanalom Kopanjekom te se proteže kroz ravničarski prema Bilogori,
- na jugu vrhovima Bilogore, zatim prati tok rijeke Velike, prelazi rijeku Glogovnicu i Kamešnicu te se nastavlja prema Kalničkom gorju,
- na sjeverozapadu vrhovima Kalničkog gorja u pravcu sjevera, gdje se granica nastavlja ravničarskim predjelom do rijeke Drave.

Koprivničko-križevačka županija nalazi se na izuzetno važnim prometnim, gestrateškim i geopolitičkim sjevernim vratima hrvatske države: kako prema prostoru Mađarske, tako i naspram širem prostoru srednje i istočne Europe (Ernečić, 1997). Geografsko-prometni položaj Županije obilježavaju dva pravca: sekundarni transverzalni i longitudinalni prometni pravac. Transverzalni pravac omogućuje povezivanje Republike Hrvatske (posebno Jadrana) sa srednjeeuropskim i istočnoeuropskim zemljama, a istodobno povezuje podravski

bazen sa Zagrebom. Taj transverzalni prometni pravac prelazi preko niske Lepavinske previje i predstavlja ujedno prirodno-geografski povoljnu trasu koja nije dovoljno valorizirana, a ujedno predstavlja nizinsku komunikaciju između dravske i savske nizine. Sekundarnim longitudinalnim pravcem koji ide dravskom nizinom povezuje se središnja Hrvatska s istočnom Hrvatskom te zapadnoeuropske i srednjoeuropske zemlje s jugoistočnom Europom. Sekundarni longitudinalni hrvatski prometni pravac bio je jedan od ključnih prometnih koridora u Domovinskom ratu. Prometno-geografski položaj županije treba biti usmjerivač budućeg prostornog i gospodarskog razvitka, jer joj omogućuje izravni kontakt sa susjednim srednjoeuropskim zemljama. Geopolitički položaj i smještaj Koprivničko-križevačke županije olakšat će joj integracije u suvremene europske gospodarske, kulturne i prostorno-razvojne tokove.

Danas se u sastavu Koprivničko-križevačke županije nalaze tri upravna grada i 22 općine. Gradovi su: Đurđevac, Koprivnica i Križevci. Općine su: Drnje, Đelekovec, Ferdinandovac, Gola, Gornja Rijeka, Hlebine, Kalinovac, Kalnik, Kloštar Podravski, Koprivnički Bregi, Koprivnički Ivanec, Legrad, Molve, Novigrad Podravski, Novo Virje, Peteranec, Podravske Sesvete, Rasinja, Sokolovac, Sveti Ivan Žabno, Sveti Petar Orehovec i Virje.

Sl. 1. Geografski smještaj i upravna podjela Koprivničko-križevačke županije

3.2. Broj i razmjestaj stanovnika

Koprivničko-križevačka županija, koja je cestovno još uvijek izolirana od Zagreba, nalazi se u "procjepu" između područja demografskog pražnjenja i regija stagnacije te područja porasta stanovništva uz zagrebačko razvojno područje. I ta županija nije mogla izbjeći ukupni pad broja stanovnika, ali i još značajnije - daljnji transfer stanovništva iz ruralnih u urbana područja, odnosno u gradove izvan županije (Feletar, 2001). Koprivničko-križevačka županija prema zadnjem popisu iz 2011. godine imala je 115 584 stanovnika, što je 2,69 % od ukupnog stanovništva Hrvatske te ju taj udio čini 16. županijom prema broju stanovnika Hrvatske. Strukturu naseljenosti Koprivničko-križevačke županije obilježava izraziti proces polarizacije koji je vidljiv iz podataka o broju stanovnika najveće i najmanje općine/grada. Najveći broj stanovnika 2011. godine imao je Grad Koprivnica ukupno 30 854, što je 26,69 % od ukupnog broja stanovništva Koprivničko-križevačke županije. Najmanji broj stanovnika 2011. godine imala je općina Novo Virje ukupno 1216, što je 1,05 % od ukupnog stanovništva navedene županije. Raspon varijacije između najveće (Koprivnice) i najmanje općine/grada (Novo Virje) iznosi 29 638 stanovnika, a između druge po veličini (Križevci: 21 122 stanovnika) i 24. (Hlebine: 1304 stanovnika) iznosi 19 818 stanovnika.

Tab. 1. Gradovi/općine Koprivničko-križevačke županije prema veličini i udjelu stanovnika 2011. godine

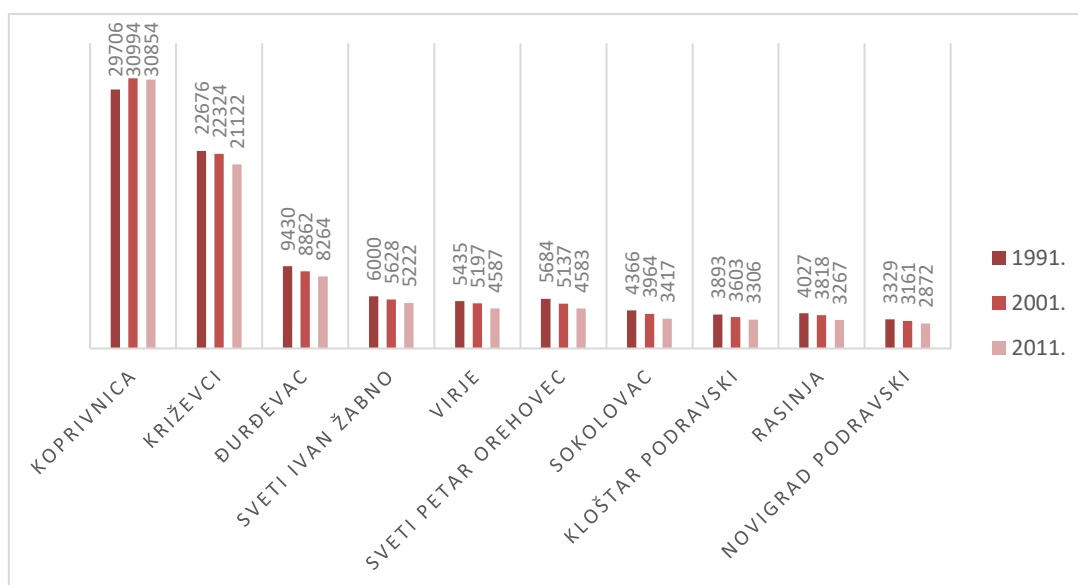
Gradovi/općine prema broju stanovnika	Gradovi /općine			Stanovništvo		
	Broj	%	Kumul. %	Broj	%	Kumul. %
0-1500	3	12,00	12,00	3 871	3,35	3,35
1500-2000	6	24,00	36,0	10 152	8,78	12,13
2000-3000	7	28,00	64,0	16 939	14,66	26,79
3000-4000	3	12,00	76,0	9 990	8,64	35,43
4000-5000	2	8,00	84,0	9 170	7,93	43,36
5000-10 000	2	8,00	92,0	13 486	11,67	55,03
>10 000	2	8,00	100,0	51 976	44,97	100,00
Ukupno	25	100,0	-	115 584	100,00	-

Izvor: *Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinice, Popis stanovništva 2011. g., po naseljima, DZS, 2013.*

Kao što je već navedeno, stanovništvo Koprivničko-križevačke županije nastanjeno je u tri upravna grada i 22 općine. Ako u obzir uzimamo sve općine/gradove prosječan broj stanovnika iznosi 4623, dok prosječan broj stanovnika pada na 2515 ako promatramo samo općine bez gradova. Ukoliko promatramo samo upravne gradove (Koprivnica, Križevci i Đurđevac) oni imaju prosječan broj od 20 080 stanovnika što potvrđuje hipotezu o

neravnomjernoj naseljenosti. Ovakva neravnomjerna naseljenost vrlo je nepovoljna za daljnji gospodarski i demografski razvoj ovog područja te ima velik utjecaj na sveukupnu depopulaciju općina Koprivničko-križevačke županije.

Polariziranu naseljenost u županiji potkrepljuje podatak da u 76 % općina živi samo 35,43 % stanovništva dok u preostalih šest općina živi 64,57 % stanovništva (tab. 1). Dva najveća Grada su Koprivnica u kojem živi 26,69 % stanovnika i Križevci u kojem živi 18,28 % stanovnika. Ostala veća naselja su Đurđevac, Sveti Ivan Žabno, Virje, Sveti Petar Orehovec. Broj stanovnika u većim Gradovima/općinama Koprivničko-križevačke županije se mijenjao u razdoblju od 1991. - 2011. (Sl. 2.). Jedini porast stanovništva u razdoblju 1991. - 2011. godine ima Grad Koprivnica, ali i on u posljednjem međupopisnom razdoblju bilježi pad broja stanovnika. U svim ostalim većim Gradovima/općinama možemo zamijetiti kako broj stanovnika pada od popisa do popisa i izgledno je da će se tako nastaviti ukoliko se ne poduzmu određene revitalizirajuće mjere. Općine koje su udaljenije od Grada Koprivnice sve više zaostaju u razvoju te polako propadaju što se očituje kroz u gubitku investicija, radnih mjesta, i iseljavanja stanovništva, posebice mladog, koje je glavni pokretač razvoja nekog prostora. Jedini upravni grad koji bilježi porast broja stanovnika je Koprivnica, a jedan od razloga je što privlači stanovništvo iz okolnih ruralnih područja.

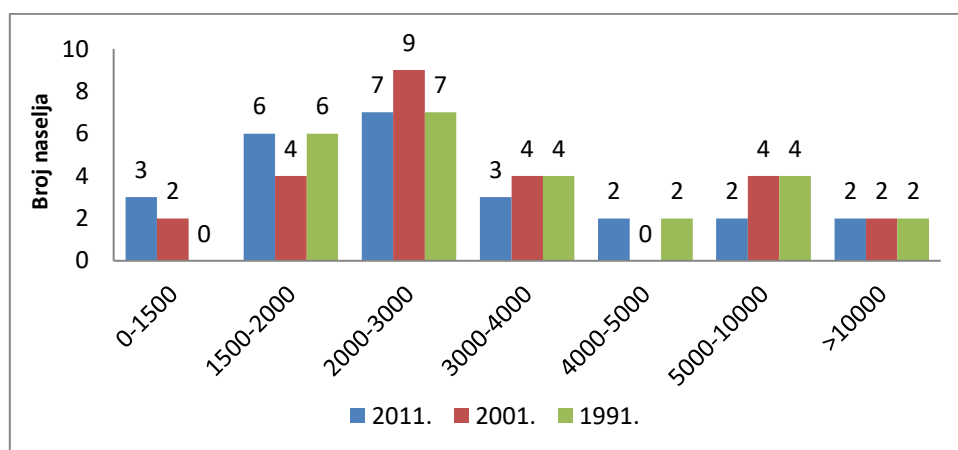

Sl. 2. Veći upravni gradovi/općine Koprivničko-križevačke županije prema broju stanovnika 1991., 2001. i 2011. godine

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinice, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991. po naseljima, DZS, 2013.

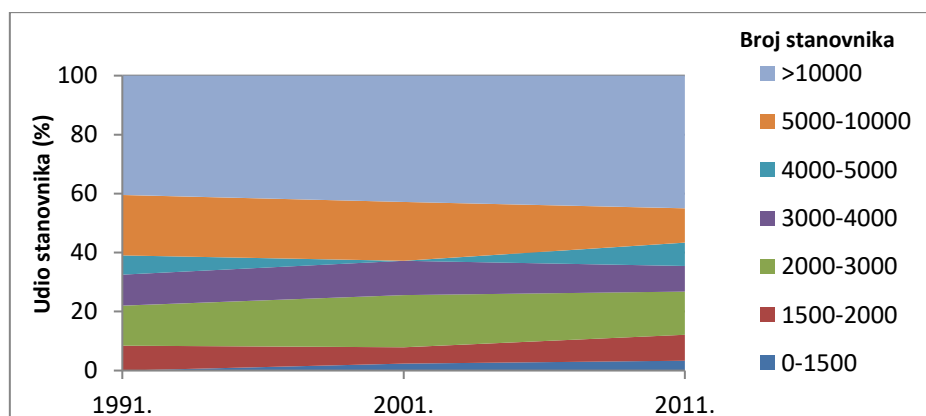

Analizirajući veličinu upravnih gradova/općina prema broju stanovnika u razdoblju od 1991. do 2011. godine te možemo zaključiti da se broj manjih općina (0 - 1500) od 1991. do 2011. godine povećao (Sl. 3). U ostalim kategorijama nije bilo posebnih promjena osim u kategoriji općina s 5000 - 10 000 stanovnika u kojoj se broj naselja prepолоvio. U razdoblju od 1991. do 2011. za 4,49 % povećan je udio stanovništva koje živi u upravnim gradovima/općinama s više od 10 000 stanovnika. U istome je razdoblju udio stanovništva koje živi u upravnim gradovima/općinama s 5000 - 10 000 stanovnika smanjen za 8,85 %. Kategorija naselja od 0 – 1500 stanovnika koje živi u upravnim gradovima/općinama 1991. godine nije postojala, ali 2011.godine već iznosi 3,35 %. Ostale kategorije administrativnih jedinica prema broju stanovnika imale su male promjene (do 2 %).

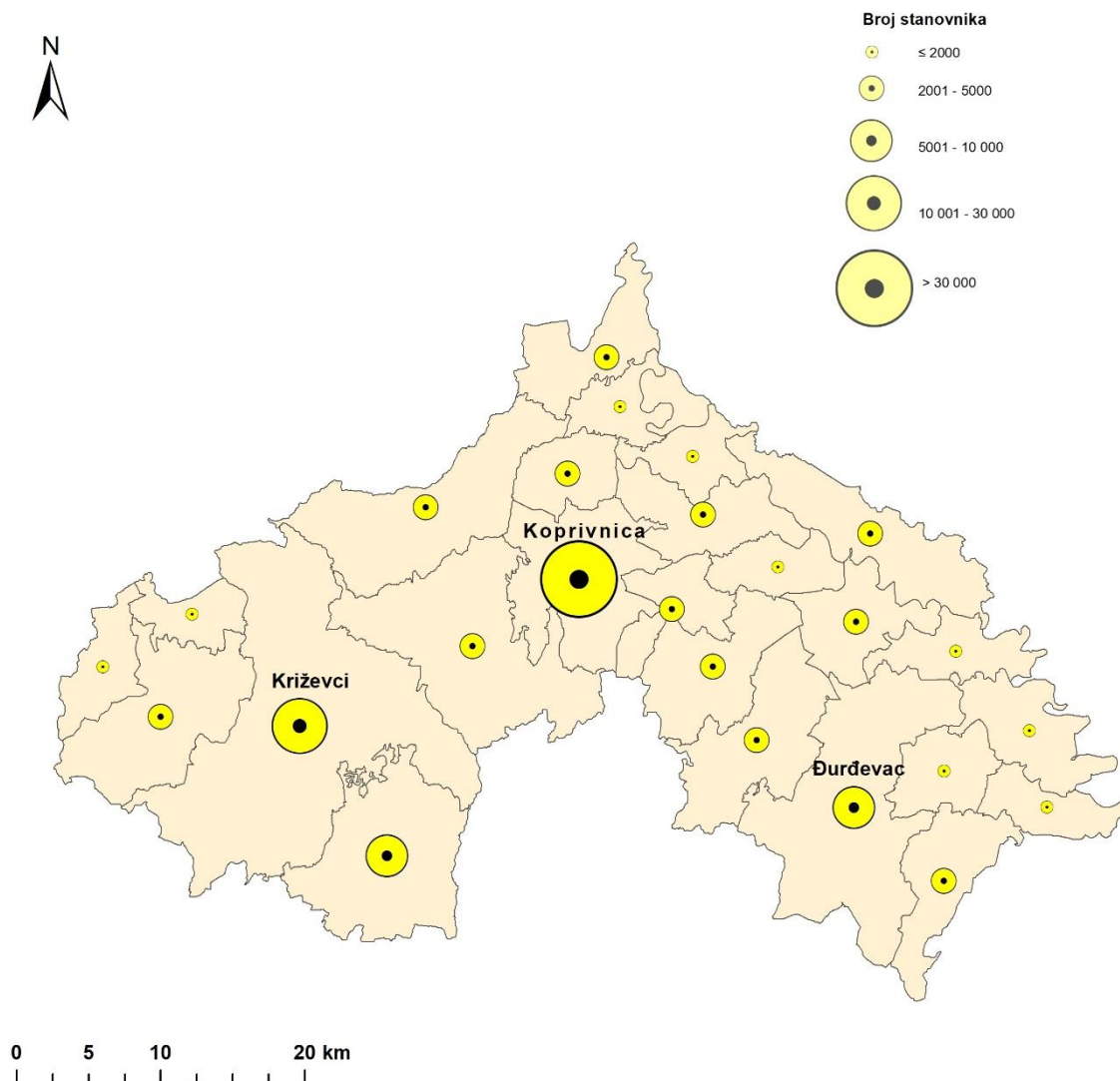
Sl. 3. Distribucija upravnih gradova/općina Koprivničko-križevačke županije prema veličini (broju stanovnika) 1991., 2001. i 2011. godine

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991. po naseljima, DZS, 2013.

Sl. 4. Udio stanovnika u općinama Koprivničko-križevačke županije prema veličini naselja 1991., 2001. i 2011. godine

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991. po naseljima, DZS, 2013.

Sl. 5. Gradovi/općine Koprivničko-križevačke županije prema broju stanovnika 2011. godine

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinice, Popis stanovništva 2011., po naseljima, DZS, 2013.

3.3. Gustoća naseljenosti

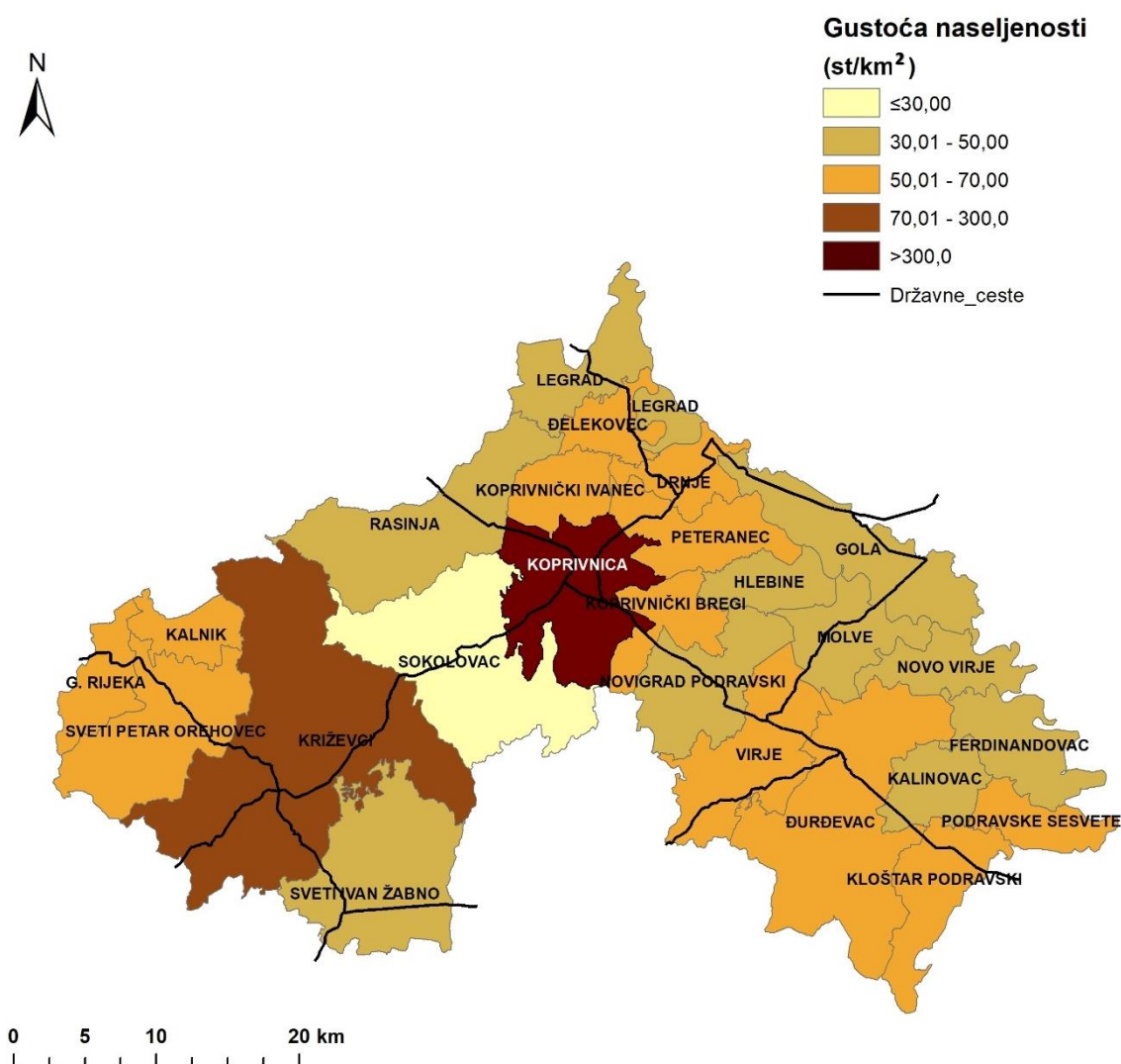
Površina Koprivničko-Križevačke županije iznosi 1746,8 km² na kojoj živi 115 584 stanovnika, a gustoća naseljenosti je 66,91 stan./ km² što je ispod prosjeka Republike Hrvatske u cjelini (75,71 stan./km²). Gustoću naseljenosti također obilježava neravnomjerno raspoređena naseljenost u prostoru kao i kod razmještaja stanovništva. Grad Koprivnica očekivano ima najveću gustoću naseljenosti 339,27 stan./ km², nakon Grada Koprivnice slijedi Grad Križevci s gustoćom od 80,09 stan./ km² te su ova dva Grada jedine administrativne jedinice Koprivničko-križevačke županije 2011. godine koje imaju veću gustoću naseljenosti od prosječne gustoće naseljenosti Hrvatske.

Tab. 2. Gustoća naseljenosti Koprivničko-križevačke županije po upravnim gradovima/općinama 1991., 2001. i 2011. godine

Općina/Grad	Gustoća naseljenosti		
	1991.	2001.	2011.
Sokolovac	31,94	29,00	25,00
Ferdinandovac	39,95	36,71	30,49
Rasinja	38,17	36,19	30,97
Gola	41,46	36,16	31,85
Novo Virje	44,50	39,24	33,80
Molve	46,95	44,91	41,33
Hlebine	51,91	47,51	42,15
Novigrad Podravski	51,52	48,92	44,44
Sveti Ivan Žabno	56,29	52,80	48,99
Sveti Petar Orehovec	62,43	56,42	50,33
Kalnik	73,15	61,09	51,23
Peteranec	57,06	55,01	52,23
Đurđevac	59,99	56,38	52,57
Gornja Rijeka	71,21	62,19	54,37
Podravske Sesvete	66,41	60,33	55,31
Kalinovac	67,62	62,98	58,31
Virje	69,19	66,16	58,40
Đelekovec	75,46	70,48	59,23
Legrad	88,50	76,44	61,97
Drnje	75,68	72,72	62,83
Kloštar Podravski	75,64	70,00	64,23
Koprivnički Ivanec	78,09	71,63	64,35
Koprivnički Bregi	77,36	72,87	68,07
Križevci	85,99	84,65	80,09
Koprivnica	326,65	340,82	339,28

Izvor: *Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.*, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; *Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

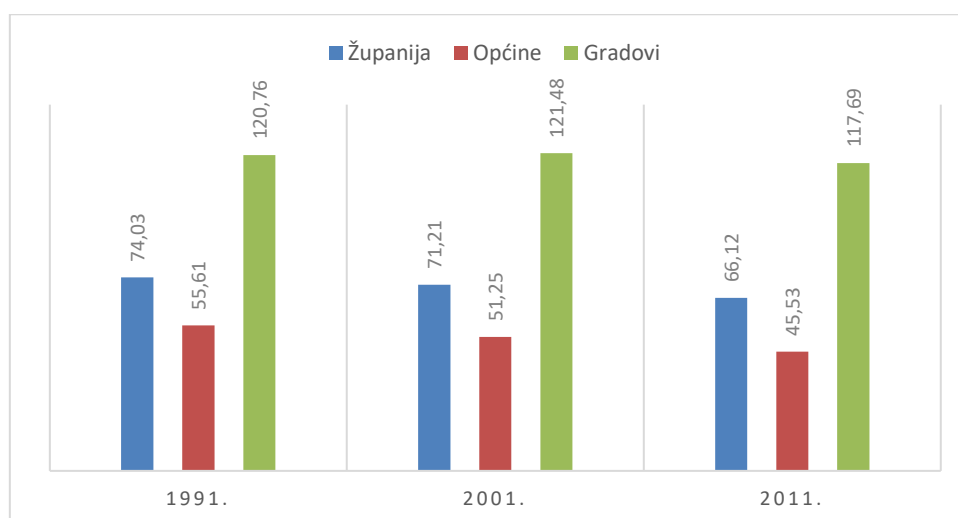
Ostale administrativne jedinice imaju manju gustoću naseljenosti koja se kreće u rasponu od 68,06 stan./km² (Koprivnički Bregi) pa do 24,99 stan./km² koju ima općina Sokolovac. Razlog male gustoće naseljenosti je zasigurno mali broj stanovnika na velikoj površini, ali i položaj između dva Grada, Koprivnice na sjeveroistoku i Križevaca na jugozapadu, koji je uvjetovao iseljavanje stanovništva s ovoga područja u gradove. Također, veće gustoće naseljenosti u Koprivničko-križevačkoj županiji mogu se povezati i s prometnim pravicima, ondje gdje je kategorizacija ceste viša, veća je i gustoća naseljenosti.

Sl. 6. Gustoća naseljenosti Koprivničko-križevačke županije po upravnim gradovima/općinama 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

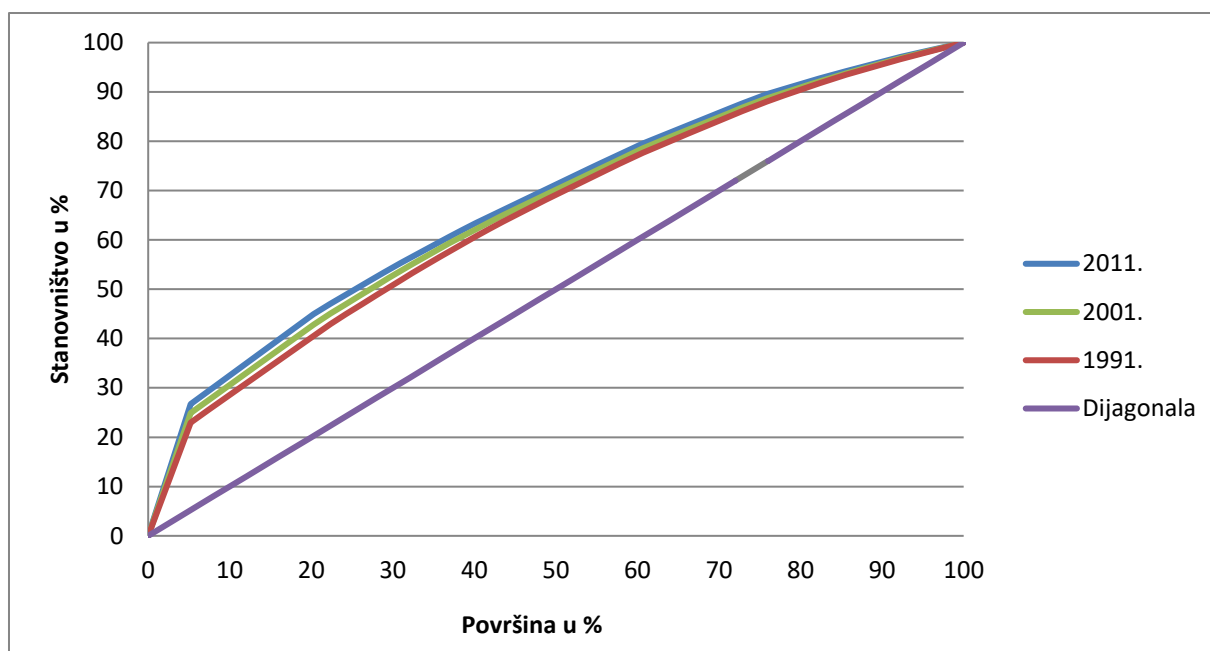
Da bismo potvrdili neravnomjieran raspored i pad broja stanovnika gustoću naseljenosti smo promatrali na razini županije te odvojeno za upravne gradove i za općine. U gradove spadaju Grad Koprivnica, Grad Križevci i Grad Đurđevac, a u skupinu općina sve ostale općine Koprivničko-križevačke županije. Iako Grad Koprivnica u promatranom razdoblju bilježi porast broja stanovnika, svi upravni gradovi zajedno bilježe smanjenje gustoće naseljenosti. Pad gustoće 2011. u odnosu na 1991. iznosi 3,07 te 2011. godine svi upravni gradovi skupa imaju gustoću naseljenosti 117,69 stan./km². Županija u razdoblju od 1991. do 2011. godine bilježi smanjenje gustoće naseljenosti za 7,91 stan./km² te 2011. ima gustoću naseljenosti 66,12 stan./km², a općine u tom istom razdoblju također bilježe pad i to 10,08 stan./km² te gustoća za 2011. iznosi 45,53 stan./km².

Sl. 7. Promjena opće relativne gustoće naseljenosti Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 1991.-2011. godine

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991. po naseljima, DZS, 2013.

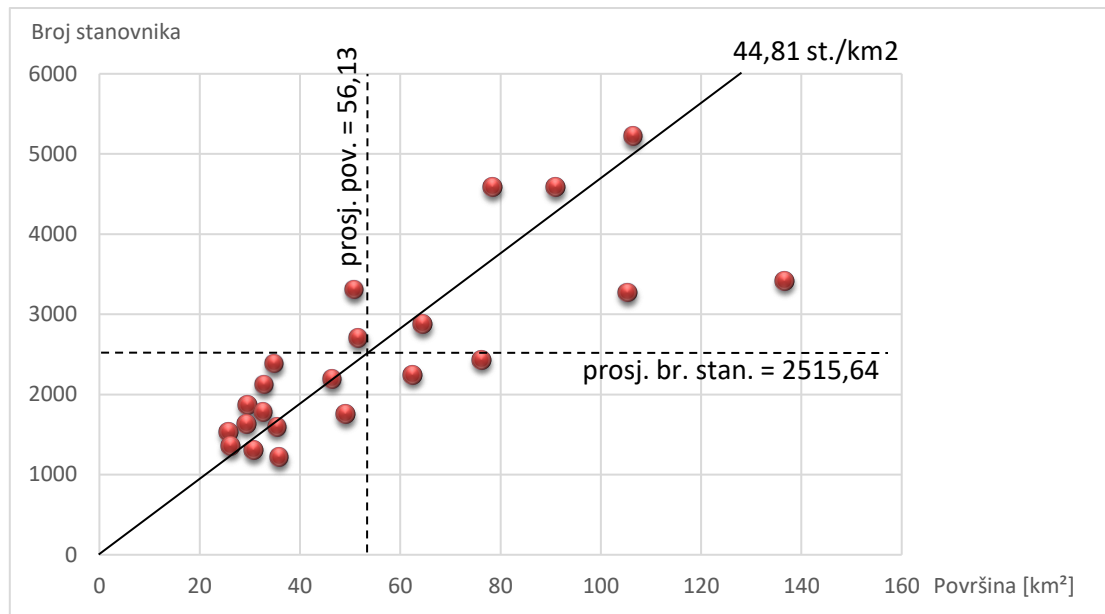
Analizirajući koncentraciju stanovništva Koprivničko-križevačke županije u korelaciji s površinom, uočava se da na 30 % površine obitava 55 % stanovništva ovog područja što je još jedan od pokazatelja polariziranog razvoja. Stoga, neravnomjerna naseljenost posljedica je velike koncentracije stanovništva u svim upravnim gradovima (Koprivnica, Križevci i Đurđevac) s jedne strane te velikog broja ruralnih, demografski malih općina, s druge strane. Može se i zamijetiti da je u posljednjem međupopisnom razdoblju, u odnosu na Popis stanovništva 1991. i 2001. godine, indeks koncentracije veći, dakle neravnomjerna raspoređenost stanovništva u prostoru postaje sve izraženija i uočljivija.

Sl. 8. Koncentracija stanovništva Koprivničko-križevačke županije 1991., 2001., 2011. godine

Izvor: Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Kako bi se dobila realnija slika gustoće naseljenosti, iz analize se izostavljaju gradovi (Koprivnica, Križevci, Đurđevac) kao općine/gradovi s ekstremnim vrijednostima. Ostale 22 općine ukupno zauzimaju površinu od 1234,93 km² i broje 55 344 stanovnika. Prosječna površina tih naselja iznosi 56,13 km², prosječan broj stanovnika je 2515,64 stanovnika, a prosječna gustoća naseljenosti 44,81 stan./km². Devet se općina nalazi ispod navedenog prosjeka gustoće, a 13 općina iznad. Općenito, nešto je više općina (njih 14) koje zauzimaju manju površinu od prosječne te je isto tako više općina (njih 14) s manjim brojem stanovnika od prosjeka. Općine su raspoređene relativno jednoliko bez ekstremnih vrijednosti. Kao eventualno odstupanje moglo bi se izdvojiti općina Sveti Ivan Žabno koja na 106,59 km² ima najveći broj stanovnika (5222) te Sveti Petar Orehovec i Virje, koji također imaju zabilježen veći broj stanovnika.

Sl. 9. Općine Koprivničko-križevačke županije prema površini i broju stanovnika 2011. godine (bez upravnih gradova)

Izvor: *Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., po naseljima, DZS, 2013.*

4. KRETANJE BROJA STANOVNIKA

Kretanje broja stanovnika i njihova struktura odraz su prije svega društveno-gospodarskog razvitka nekog prostora. Opće kretanje broja stanovnika posljedica je mehaničkog i prirodnog kretanja stanovništva. Broj stanovnika nekog prostora u određenom se razdoblju mijenja pod utjecajem različitih čimbenika poput nataliteta, mortaliteta, migracijskih kretanja (Nejašmić, 2005) i te će sastavnice biti analizirane za područje Koprivničko-križevačke županije kroz sljedeća poglavlja.

Kretanje broja stanovnika županije u posljednjih pedeset godina možemo podijeliti u dva razdoblja:

1. Usporeni demografski rast do 1961. godine
2. Opadanje broja stanovnika u razdoblju 1961. – 2011. godine

Tab 3. Broj stanovnika Koprivničko-križevačke županije u razdoblju od 1948. do 2011. godine

Popisna godina	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Broj stanovnika	140 565	142 362	143 019	138 994	133 790	129 397	124 467	115 584

Izvor: *Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991, po naseljima, DZS, 2013.;*

Županijska razvojna strategija za 2014.-2020.

U razdoblju nakon drugog svjetskog rata još uvijek je bila jaka agrarna tradicija i struktura, što se odražavalo višim natalitetom i rastom broja stanovnika u nekim ruralnim naseljima. Pod utjecajem procesa industrijalizacije i urbanizacije započeli su procesi depopulacije u ruralnom prostoru županije. Opadanje ukupnog broja stanovnika počelo je nakon 1961. godine. U nekim naseljima depopulacija je započela još nakon Prvog svjetskog rata, a najveći pad broja stanovnika zabilježen je u razdoblju 1971. – 1981. godine (4,5 %). Od 264 naselja županije, u razdoblju 1948. – 1991. godine porast je zabilježilo tek 24 naselja (9 %), dok je istovremeno čak 31 naselje (11 %) smanjilo broj stanovnika za više od 50 %. U međupopisnom razdoblju od 1981. do 1991. godine 28 naselja bilježi povećanje broja stanovnika. Jedina naselja koja u navedenom razdoblju bilježe kontinuirani porast broja stanovnika su Koprivnica, Križevci, Štaglinec i Kunovec Breg. Očekivano gradsko područje Koprivnice bilježi najveći porast i svojim gravitacijskim utjecajem djeluje na povećanje broja stanovnika okolnih naselja. Najveći pad broja stanovnika također očekivano bilježe ruralna naselja u brdskom i nizinskom naplavnom dijelu Podravine. Kao razlog smanjenja broja stanovnika možemo navesti iseljavanje koje je utjecalo na opadanje nataliteta što je ubrzalo

processe senilizacije i feminizacije stanovništva. Promatrajući kretanje broja stanovnika po općinama u razdoblju 1948. – 1991. godine, najveći pad bilježe sljedeće općine: Legrad (-43,9 %), Gola (-43,4 %), Hlebine (-38,3 %), Kalinovac (-35,8 %), Rasinja (-34,2 %), Ferdinandovac i Podravske Sesvete (-34,0 %) (tab. 3). Ono što posebno zabrinjava je činjenica da najveći pad bilježe pogranične općine. Zapostavljenost ruralnog i naročito pograničnog područja u bivšem režimu rezultirala je današnjom potrebom za revitalizacijom i demografskom obnovom tih područja.

Broj stanovnika u Koprivničko-križevačkoj županiji u razdoblju od 1961. do 2011. godine smanjio se za 25 686 stanovnika, dok se u razdoblju od 1991. do 2011. godine smanjio za 13 813. Na posljednja dva popisa broj stanovnika također opada i za očekivati je da će se takav trend nastaviti i u sljedećem popisnom razdoblju. Posljedica je to negativnog prirodnog priraštaja te kombinacije različitih čimbenika koji imaju negativan utjecaj na prirodno kretanje broja stanovnika. Glavni činitelji koji su utjecali na kretanje stanovnika i strukturno-demografski razvoj u razdoblju od 2001. do 2011. godine su ekonomska i socijalna kriza, iseljavanje mlađeg fertilnog i radno sposobnog stanovništva te nedostatak mjera aktivne pronatalitetne i redistributivne populacijske politike na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Tab. 4. Površina i broj stanovnika upravnih gradova i općina Koprivničko-križevačke županije od 1991. do 2011. godine

Područje	Broj općina	Površina (km ²)	Broj stanovnika 1991.	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2011.	Apsolutna promjena 1991.-2001.	Apsolutna promjena 2001.-2011.	Apsolutna promjena 1991.-2011.
Gradovi	3	511,85	61 812	62 180	60 240	368	-1940	-1572
Općine	22	1215,44	67 585	62 287	55 344	-5298	-6943	-12241
UKUPNO	25	1727,29	129 397	124 467	115 584	-4930	-8883	-13813

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991, po naseljima, DZS, 2013.

I upravni gradovi i općine imale su pad ukupnog broja stanovništva u oba međupopisna razdoblja (osim upravnih gradova iz razdoblja 1991. – 2001. u kojima su razlozi porasta broja stanovnika napuštanje manjih općina i preseljenje u gradove). Ukupna promjena, odnosno pad stanovnika u razdoblju od 1991. do 2011. u gradovima je -1572, što i nije toliko značajan pad u odnosu na općine koje su zabilježile pad stanovnika od -12 241.

Tab. 5. Ukupno kretanje broja stanovnika Koprivničko-križevačke županije u razdoblju od 1991. do 2011. godine

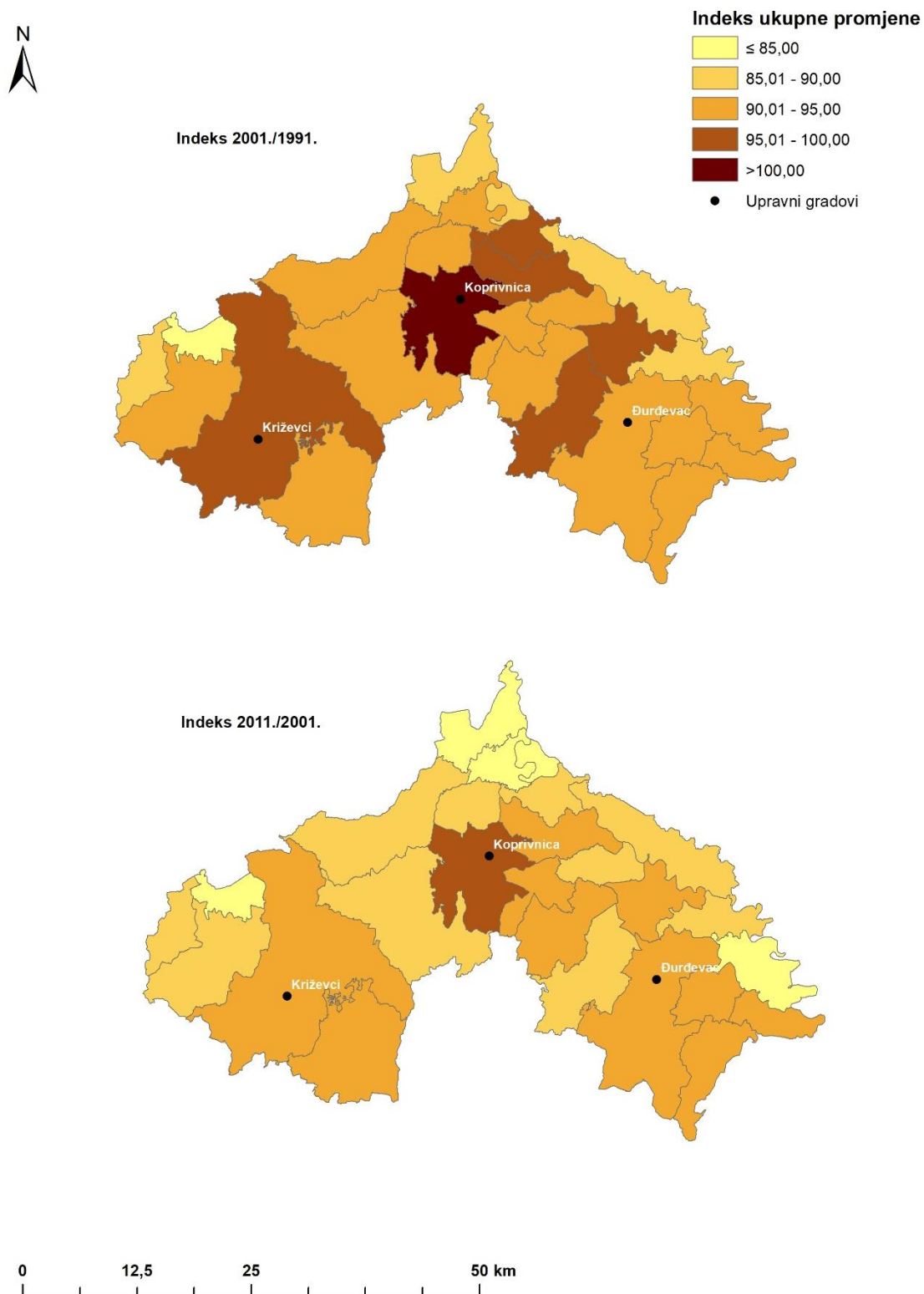
Područje	Godina	Broj stanovnika	Bazni indeks I _b	Lančani indeks I _l	Međupopisna promjena D	Prosječna godišnja promjena R	Stopa prosječne godišnje promjene r
Županija	1991.	129 397	100,00	-	-	-	-
	2001.	124 467	96,19	96,19	-4 930	-493,00	-0,39
	2011.	115 584	89,33	92,86	-8 883	-888,30	-0,74
Općine	1991.	67 585	100,00	-	-	-	-
	2001.	62 287	92,16	92,16	-5 298	-529,80	-0,82
	2011.	55 344	81,89	88,85	-6 943	-694,30	-1,18
Gradovi	1991.	61 812	100,00	-	-	-	-
	2001.	62 180	100,60	100,60	368	36,80	0,06
	2011.	60 240	97,46	96,88	-1 940	-194,00	-0,32

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991., po naseljima, DZS, 2013.

Stope prosječne godišnje promjene broja stanovnika u razdoblju od 1991. do 2001. za općine iznosi -0,82 te je ova stopa bila veća od stope prosječne godišnje promjene ukupnog stanovništva Hrvatske (-0,75). Situacija u upravnim gradovima je bila nešto drugačija. Oni su bilježili pozitivnu stopu prosječne godišnje promjene (0,06), dok je Koprivničko-križevačka županija imala negativnu stopu promjene, ali ispod prosjeka Hrvatske s -0,39.

U razdoblju od 2001. do 2011. godine stope prosječne godišnje promjene su se skoro pa udvostručile za županije te iznose -0,74 (stope prosječne godišnje promjene za Hrvatsku za ovo razdoblje iznose -0,35 %). Na razini općina stope prosječne godišnje promjene iznose -1,18, dok su upravni gradovi iz pozitivnih stopa prešli u negativne koje iznose -0,32% što je malo ispod prosjeka Hrvatske.

Promatrajući razdoblje od 1991. do 2011. godine vidljivo je da je proces depopulacije zahvatio skoro pa sve općine. Samo Grad Koprivnica bilježi pozitivan indeks promjene ukupnog broja stanovnika 103,86. Općine/gradovi s najvećim indeksom iza Grada Koprivnice su Križevci (93,14), Peteranec (91,53), Molve (88,01). Općine s najnižim indeksom promjene ukupnog stanovništva su Legrad (70,03), Kalnik (70,03) te Novo Virje (75,95).

Sl. 10. Indeks ukupne međupopisne promjene broja stanovnika po upravnim gradovima i općinama Koprivničko-križevačke županije 2001./1991. i 2011./2001. godine

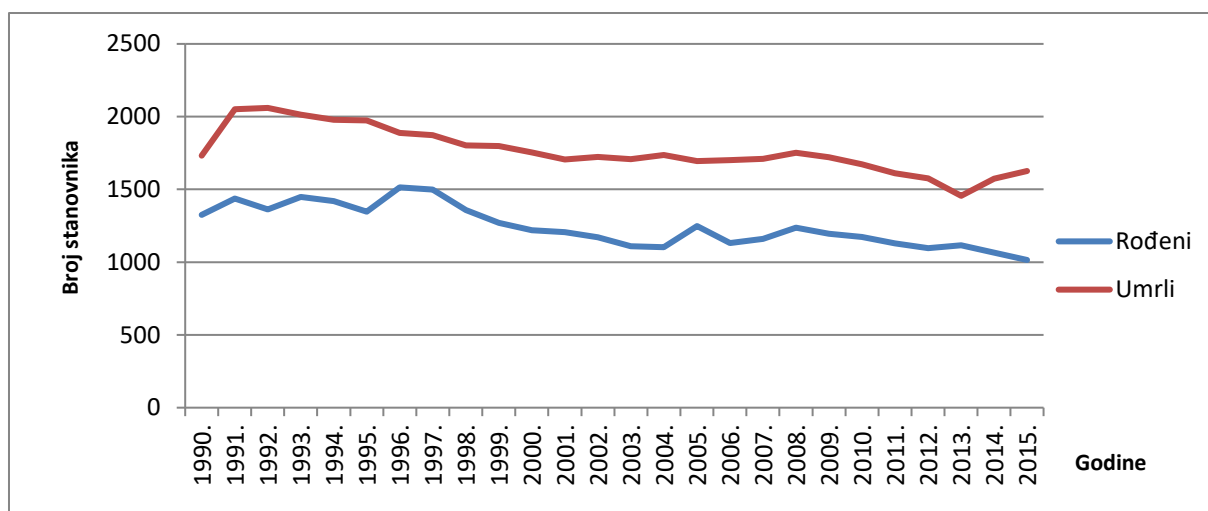
Izvor: *Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991. po naseljima, DZS, 2013.*

4.1. Prirodno kretanje stanovništva

Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva temeljna su odrednica ukupnog (općeg) kretanja stanovništva, a to su rodnost (natalitet) i smrtnost (mortalitet) iz kojih dobivamo prirodnu promjenu koja može biti pozitivna (prirodni rast), negativna (prirodni pad, prirodna depopulacija) ili nulta (stagnacija, zastoje stanovništva). Osnovne sastavnice prirodnog kretanja oblikuju društveno-gospodarski, kulturni, psihološki i drugi čimbenici, a shvaćanje istih važno je za cjelokupno razumijevanje demogeografskih tema (Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 2005).

Osnovna karakteristika prirodnog kretanja stanovništva županije je da se ono već dulje vrijeme generacijski ne obnavlja, odnosno, pokazuje obilježja tzv. generacijske depopulacije. Prirodno kretanje stanovništva negativno je već gotovo tri desetljeća. Posljedica je to dugotrajnog iseljavanja stanovništva i "bijele kuge". Naime, do početka sedamdesetih godina 20. stoljeća natalitet je bio veći od mortaliteta. Prirodni rast je tada osiguravao ne samo održanje broja stanovnika, već je i pokrivaio negativnu migracijsku bilancu ovog prostora. Do sedamdesetih godina 20. stoljeća rodilo se godišnje oko 500 stanovnika više nego što ih je umrlo. Od tada pa sve do danas godišnje umire 400-650 stanovnika više nego što se rodi. To se sve negativno odražava na dobno-spolnu strukturu stanovništva. Istovremeno, stalno opada i vitalni indeks stanovništva županije. Isto je stanje i na razini upravnih gradova i općina. Samo Grad Koprivnica bilježi kontinuirani prirodan rast stanovništva. Ostale općine i gradovi bilježe prirodan pad stanovništva.

U razdoblju od 1990. do 2015. godine rođeno je 32 358 stanovnika, a umrlo 45 888 stanovnika što je rezultiralo prirodnim padom od 13 530 stanovnika.

Sl. 11. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije 1990. - 2015. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.

Promatrajući zadnje međupopisno razdoblje 2001. - 2011. (tab. 6) broj rođenih i umrlih stanovnika je porastao te je ukupna stopa prirodne promjene 2011. godine -4,32 %. Stopa prirodne promjene na razini upravnih gradova je i dalje negativna (-1,01 %) unatoč porastu nataliteta. I upravni gradovi i općine imaju niske stope nataliteta (8,94 - 10,18 %). Stope mortaliteta i u upravnim gradovima i u općinama su srednje (11,13 - 16,86 %), s tim da su stope u gradovima manje za oko 5 %.

Tab. 6. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije za razdoblje 1991. - 2001. i 2001. - 2011. godine

Područje	1991. - 2001.				2001. - 2011.			
	Broj stanovnika	n	m	Pr	Broj stanovnika	n	m	Pr
Gradovi	62 180	9,31	11,13	-1,82	60 240	10,18	11,19	-1,01
Općine	62 287	9,97	16,28	-6,31	55 344	8,94	16,86	-7,91
Ukupno	124 467	9,64	13,71	-4,07	115 584	9,59	13,90	-4,32

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1964. – 2015., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.

4.2. Prostorna pokretljivost

Prostorna pokretljivost, odnosno mehaničko kretanje stanovništva je uz prirodno kretanje žarište interesa demogeografije unutar društvene geografije. Djeluje na ukupni broj stanovnika i prostorni razmještaj, na komponente prirodnog kretanja (natalitet i mortalitet) te strukturna obilježja stanovništva, odnosno na demografski, društveno-gospodarski razvoj pa je prema tome sve veći interes za istraživanje iste (Nejašmić 1991; Nejašmić, 2005; Nejašmić, Bašić i Toskić, 2008). Prostorna pokretljivost podrazumijeva sve vrste teritorijalne mobilnosti stanovništva u određenom vremenu i prostoru. Migracije (seljenje) su sve promjene stalnog mjesta boravka (prebivališta), trajnog ili privremenog karaktera, a cirkulacije su uglavnom kratkotrajne, učestale ili cikličke promjene bez namjere za stalnom promjenom boravišta (Nejašmić, 2005). Iako i migracije i cirkulacije mogu imati slične motive i uzroke, njihove posljedice na prostor u kojem se odvijaju vrlo su različite (Gould, 2009). Migracije prema učestalosti mogu biti konačne, privremene, kratkotrajne, itd., a cirkulacije dnevne, tjedne, povremene ili sezonske, dok se prema teritorijalnom dometu migracije dijele na unutarnje i vanjske (Nejašmić, 2005), a za prostor Koprivničko-križevačke županije, najznačajnije su unutarnje migracije selo-grad, odnosno selo-općinski centar.

Kako Republika Hrvatska nema registar stanovništva, ne postoje egzaktni podaci o prostornoj pokretljivosti. Jedan od pokazatelja smjera migracija jest migracijski saldo kojim se izračunava stavljanjem u odnos podataka o ukupnom kretanju i prirodnoj promjeni (vitalna statistika). Ovom se metodom dobiva samo podatak ima li na određenom području više doseljenih ili iseljenih, no ne i broj migranata (Nejašmić, 2005).

U dva posljednja međupopisna razdoblja, na svim razinama, trend migracijskog salda sve je negativniji (tab. 7). U upravnim gradovima u razdoblju 2001. - 2011. broj iseljenih bio je -581 (-0,93 %), a broj iseljenih iz općina bio je -2334 što nas dovodi do negativnog migracijskog salda od -3,75 %. I upravni gradovi i općine u ovom razdoblju imaju negativan migracijski saldo koji iznosi -2,34 % i izgledno je da će se taj trend u budućnosti nastaviti.

Tab. 7. Ukupno kretanje broja stanovnika, prirodna promjena i migracijski saldo
Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001. - 2011. godine

ADMINISTRATIVNA JEDINICA	Ukupna promjena 2001. - 2011.		Prirodna promjena 2001. - 2011.		Migracijski saldo 2001. - 2011.	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%
GRADOVI	-1 940	-3,12	-1 359	-2,19	-581	-0,93
OPĆINE	-6 943	-11,15	-4 609	-7,40	-2 334	-3,75
UKUPNO	-8 883	-7,14	-5 968	-4,79	-2 915	-2,34

Izvor: Popisane osobe, kućanstva i stambene jedinica, Popis stanovništva 2011., 2001., 1991, po naseljima, DZS, 2013.

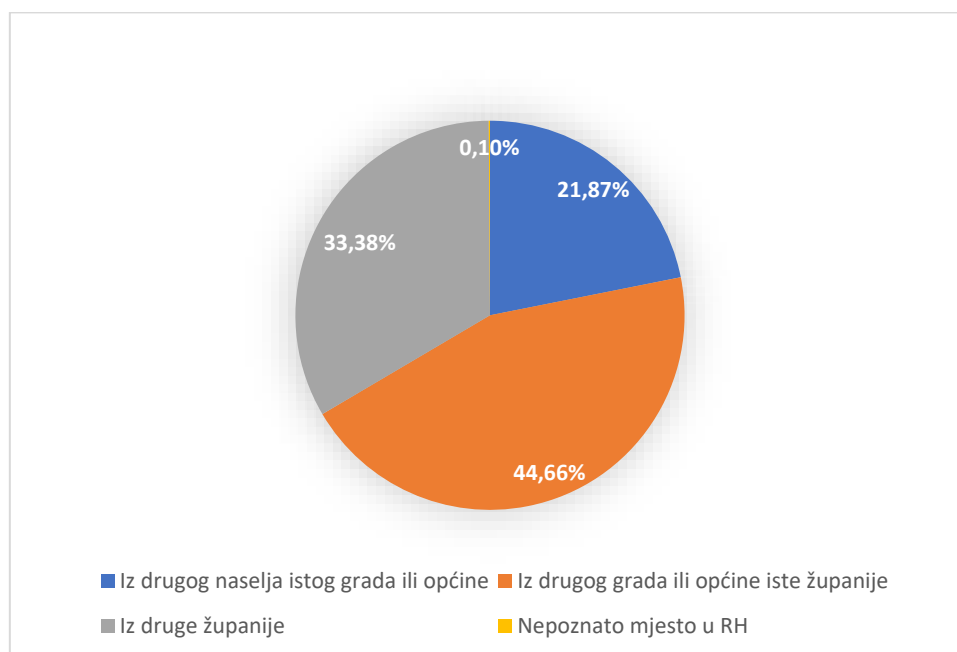
4.3. Migracije

Migracija ili seljenje podrazumijeva sve promjene mjesta stalnog boravka, bilo da je riječ o preseljenju trajne, bilo privremene naravi na manju ili veću udaljenost unutar ili preko državnih i administrativnih granica (Nejašmić, 2005). Migracija je uglavnom racionalni odgovor na međuregionalne razlike u razini gospodarskog razvoja koje znače i razlike u mogućnostima zaposlenja, stjecanja većih zarada, boljih životnih uvjeta života i rada. Dakle ključni migracijski poticaj, koji inicira mehaničko kretanje stanovništva je ekonomski motiv. Migracijski kontingent mehanički mijenja svoj geografski položaj napuštanjem regije podrijetla i tako proporcionalno svojem demografskom obujmu „odnosi“ u imigracijsku regiju svoj humani potencijal (biološki, strukturalni, kulturni...) osiromašujući time regiju svojeg podrijetla. Demografski učinci migracije izravno ovise o tome koliko ljudi migrira i koje su njihove demografske karakteristike. Svaka migracija ima vremenski učinak. Trenutačni učinak pokazuje kako migracija odmah mijenja ukupan broj stanovnika i njegovu strukturu, dok se dugoročni učinak očituje u tome da stanovništvo koje odlazi za sobom odnosi i buduća rađanja, smrti, sklapanja brakova koje bi stanovništvo doživjelo na području svog podrijetla.

Udio doseljenih na područje Koprivničko-križevačke županije 2001. godine iznosio je 42,80 % (53 277 doseljenih stanovnika). Najviše doseljenih očekivano ima Grad Koprivnica te Grad Križevci. Od tih 42,80 % doseljenih 38,64 % (48 097) doseljenih je s područja Republike Hrvatske. Najviše doseljenih je iz drugog grada/općine iste županije (42,40 %), zatim iz druge županije (35,50 %), iz drugog naselja istog grada/općine je bilo 21,44 %. Udio doseljenih iz druge države u Koprivničko-križevačku županiju iznosio je 4,16 % (5180). Najveći udio

doseljenih je iz Bosne i Hercegovine 71,54 %, dok su doseljeni iz drugih država imali manje udjele (Srbija, Makedonija, Slovenija).

Udio doseljenih na područje županije 2011. godine iznosio je 44,82 % te se u odnosu na 2001. povećao, ali je ipak broj doseljenih na ovo područje manji ako gledamo na 2001. i to za 1461 stanovnika (51 816 doseljenih). Od tih 44,82 % doseljenih 38,44 % (44 440) je s područja Republike Hrvatske, dok udio doseljenih iz drugih država iznosi 6,34% (7334 doseljenih). Ako gledamo razdoblje od 2001. do 2011. godine možemo vidjeti da se broj doseljenih s područja Republike Hrvatske smanjio, ali se zato povećao broj doseljenih iz drugih država. S područja Republike Hrvatske najveći udio otpada na doseljene iz drugog grada/općine iste županije (44,66 %), zatim na doseljene iz druge županije (33,38 %) te doseljeni iz drugog naselja istog grada/općine (21,87 %). Dakle, udio migracije unutar županije prelazi 50 % (66,53 %) čime se potvrđuje hipoteza da se stanovnici iste županije sele na relaciji selo-grad, odnosno iz ruralnih područja u urbaniziranija mjesta odnosno općinska središta te u centralne gradove (Koprivnica, Križevci, Đurđevac).

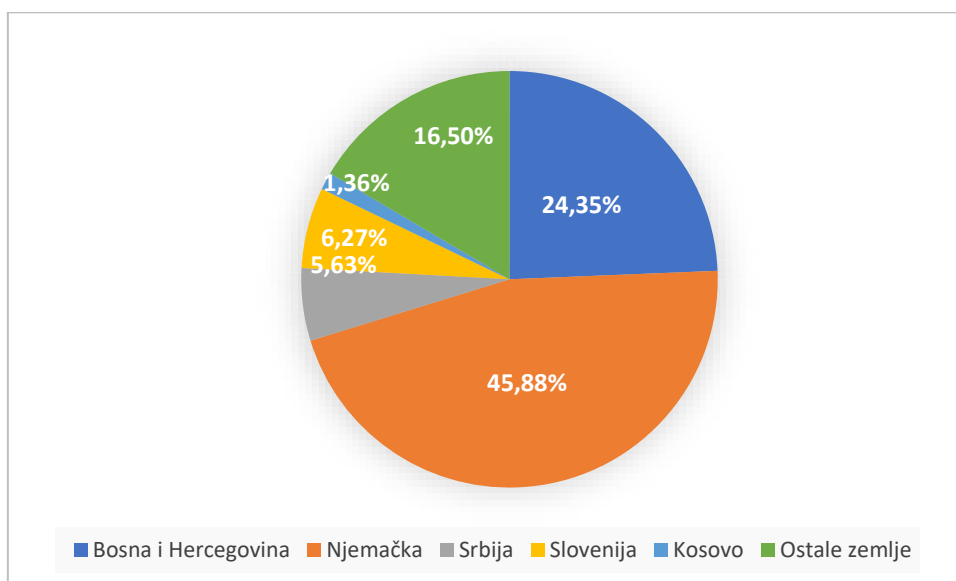

Sl. 12. Doseljeno stanovništvo Koprivničko-križevačke županije prema području iz kojeg se doselilo 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: migracijska obilježja stanovništva, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

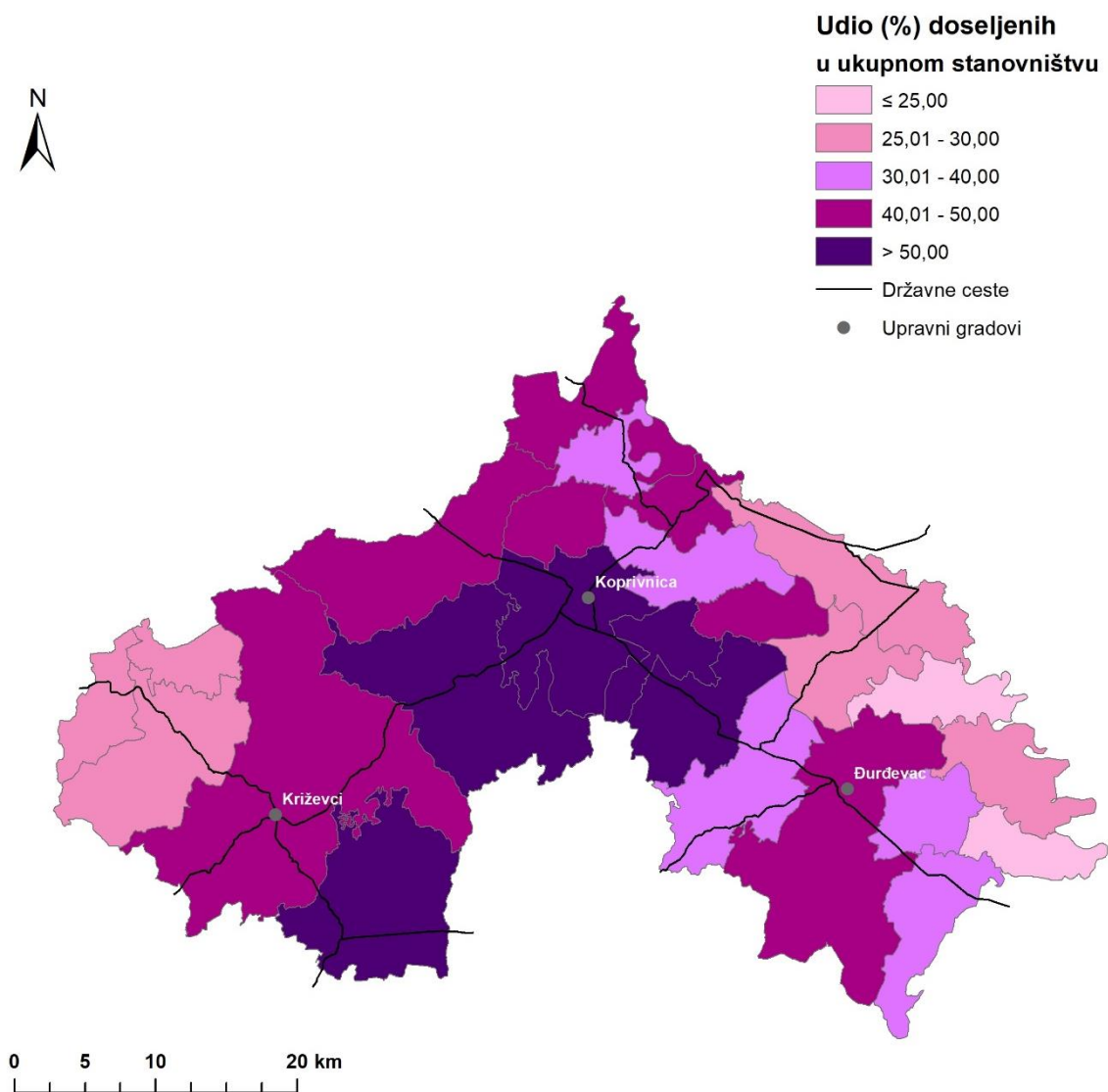
Udio doseljenih iz druge države u Koprivničko-križevačku županiju iznosio je 6,34 % (7334). Najveći udio doseljenih je iz Njemačke 45,88 %, zatim iz Bosne i Hercegovine 23,35 %, dok su doseljeni iz drugih država imali manje udjele (Slovenija, Srbija, Kosovo).

Sl. 13. Doseljeni na područje Koprivničko-križevačke županije prema zemljama iz kojih su doselili 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: migracijska obilježja stanovništva, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

Gledajući po općinama/gradovima najveći udio doseljenih ima Grad Koprivnica (54,4 %), Sokolovac (51,48 %), Sveti Ivan Žabno (50,69 %). Najmanji udio doseljenih imaju Novo Virje (22,45 %), Podravske Sesvete (23,01 %) te Gola (26,45 %).

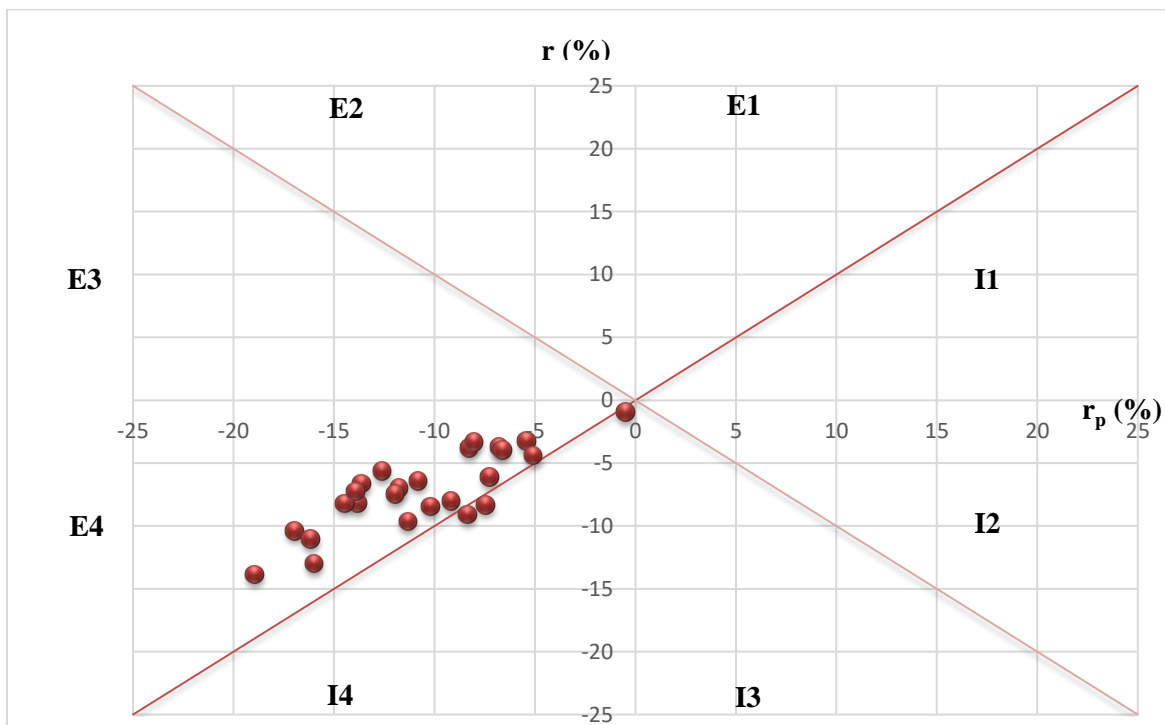

Sl. 14. Udio doseljenih po općinama/gradovima Koprivničko-križevačke županije 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: migracijska obilježja stanovništva, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

4.4. Tipovi općeg kretanja

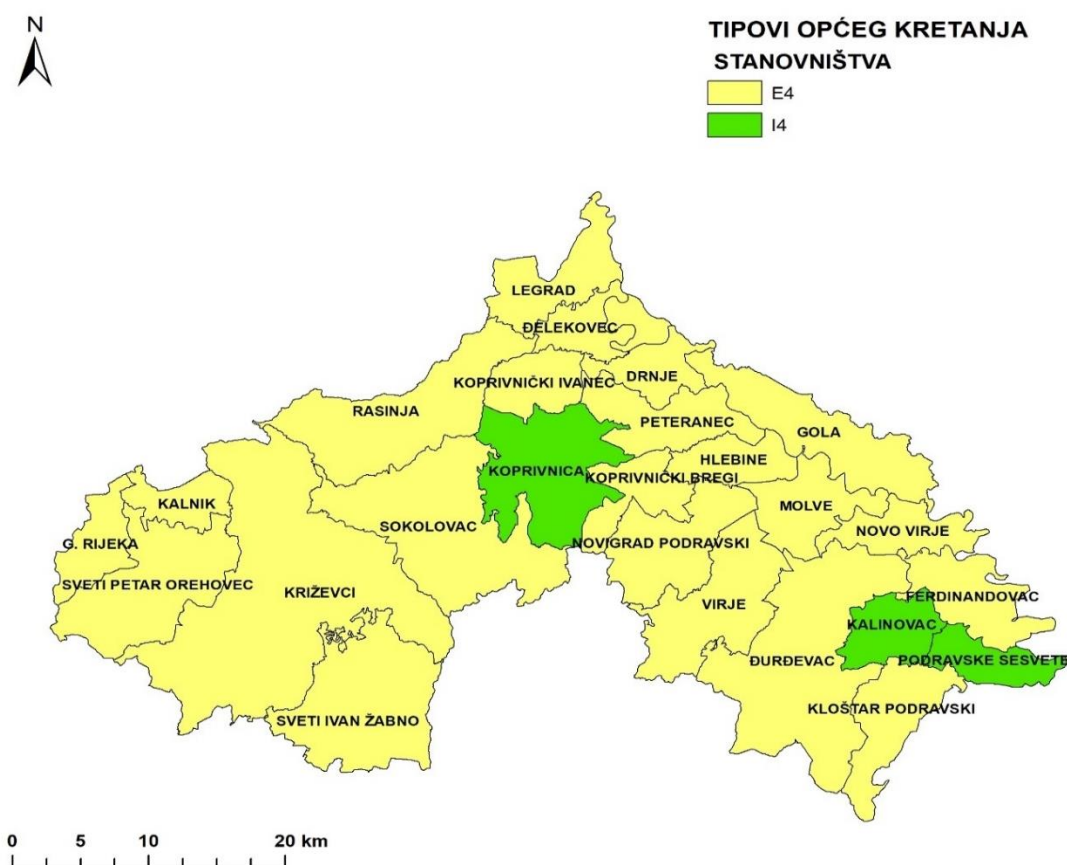
Tipovi općeg kretanja stanovništva pokazuju utjecaj prirodne promjene i migracijske bilance u nekom razdoblju (za Koprivničko-križevačku županiju u razdoblju 2001. – 2011. godine). Prostor može biti emigracijski (E) ili imigracijski (I) s obzirom na predznak migracijske bilance (Nejašmić, 2005), a s obzirom na vrijednost prirodne promjene i ukupnog kretanja stanovništva, određuje se kojem od četiri tipa pripada. Tipovi općeg kretanja stanovništva sastoji se od osam glavnih tipova od kojih su četiri emigracijska (E₁-emigracija, E₂-depopulacija, E₃-izrazita depopulacija, E₄-izumiranje) i četiri imigracijska tipa (I₁-porast imigracijom, I₂-obnova imigracijom, I₃-slaba obnova imigracijom, I₄-vrlo slaba obnova imigracijom) (Nejašmić, 2005). Na području Koprivničko-križevačke županije u razdoblju od 2001. do 2011. godine 22 administrativne jedinice (88 %) pripadaju emigracijskom, a tri administrativne jedinice (12 %) imigracijskim tipovima općeg kretanja stanovništva.

Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001.-2011. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Grad Koprivnica te općine Podravske Sesvete i Kalinovac imaju tip I₄. Sve tri administrativne jedinice imaju negativnu prirodnu promjenu i popisom utvrđenu promjenu, ali pozitivan migracijski saldo te imaju tip I₄ odnosno tip vrlo slabe obnove imigracijom. Najnepovoljniji tip E₄ (izumiranje) ima najveći broj općina. Karakteristike su negativna prirodna promjena, popisom utvrđeno smanjenje populacije i stopa prirodnog pada manja od stope popisom utvrđenog smanjenja.

Sl. 16. Tipovi općeg kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001. - 2011. godine

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Tab. 8. Saldo migracije i tip općeg kretanja stanovništva po ukupnoj i prirodnoj promjeni Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001. - 2011. godine

Općine/Gradovi	Ukupna promjena		Prirodna promjena		Migracijski saldo		Tip OKS
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	
Koprivnica	-140	-0,45	-298	-0,96	158	0,51	I4
Križevci	-1 202	-5,38	-728	-3,26	-474	-2,12	E4
Đurđevac	-598	-6,75	-333	-3,76	-265	-2,99	E4
GRADOVI	-1 940	-3,12	-1 359	-2,19	-581	-0,93	E4
Sveti Ivan Žabno	-406	-7,21	-346	-6,15	-60	-1,07	E4
Virje	-610	-11,74	-363	-6,98	-247	-4,75	E4
Sveti Petar Orehovec	-554	-10,78	-330	-6,42	-224	-4,36	E4
Sokolovac	-547	-13,80	-324	-8,17	-223	-5,63	E4
Kloštar podravski	-297	-8,24	-138	-3,83	-159	-4,41	E4
Rasinja	-551	-14,43	-314	-8,22	-237	-6,21	E4
Novigrad podravski	-289	-9,14	-255	-8,07	-34	-1,08	E4
Peteranec	-144	-5,06	-126	-4,42	-18	-0,63	E4
Gola	-329	-11,92	-206	-7,46	-123	-4,46	E4
Koprivnički Bregi	-168	-6,59	-101	-3,96	-67	-2,63	E4
Legrad	-523	-18,92	-384	-13,89	-139	-5,03	E4
Molve	-190	-7,99	-79	-3,32	-111	-4,67	E4
Koprivnički Ivanec	-240	-10,17	-200	-8,47	-40	-1,69	E4
Drnje	-293	-13,59	-143	-6,63	-150	-6,96	E4
Gornja Rijeka	-256	-12,58	-115	-5,65	-141	-6,93	E4
Ferdinandovac	-357	-16,94	-219	-10,39	-138	-6,55	E4
Podravske Sesvete	-148	-8,32	-162	-9,11	14	0,79	I4
Kalinovac	-128	-7,42	-144	-8,35	16	0,93	I4
Đelekovec	-291	-15,95	-237	-12,99	-54	-2,96	E4
Kalnik	-260	-16,14	-178	-11,05	-82	-5,09	E4
Hlebine	-166	-11,29	-142	-9,66	-24	-1,63	E4
Novo Virje	-196	-13,88	-103	-7,29	-93	-6,59	E4
OPĆINE	-6 943	-11,15	-4 609	-7,40	-2 334	-3,75	E4

Izvor: Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 2001. – 2011., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.; Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011.: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

5. OSNOVNE DEMOGRAFSKE STRUKTURE STANOVNIŠTVA KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKE ŽUPANIJE

Struktura stanovništva upućuje na različita obilježja jedinica koje čine ukupno stanovništvo, što znači da svako obilježje pojedinca utječe na sastav stanovništva prema određenom obilježju (spol, dob, bračno stanje, djelatnost, zanimanje...). Struktura stanovništva je vrlo promjenjiva kategorija i mijenja se zavisno od utjecaja čimbenika koji je određuju. Ona je funkcija prirodnog kretanja i prostorne pokretljivosti, a s druge strane, ujedno je i njihov čimbenik (Nejašmić, 2005). U sljedećim poglavljima analizirat će se biološki sastav (prema spolu i dobi) te društveno gospodarski sastav stanovništva (prema gospodarskoj djelatnosti, ekonomskoj aktivnosti te obrazovanju).

5.1. Biološki sastav stanovništva

Sastav stanovništva prema dobi i spolu drugim se riječima naziva demografskim ili biološkim sastavom jer je izravno uvjetovan prirodnim kretanjem i društveno-gospodarskim čimbenicima te se u njemu ogledaju buduća društvena i gospodarska kretanja. Ovi su pokazatelji izrazito važni jer se iz njih izravno analiziraju podaci o kontingentima stanovništva za biološku reprodukciju i formiranje radne snage (Wertheimer-Baletić, 1999; Nejašmić, 2005).

5.1.1. Sastav stanovništva prema spolu

Sastav stanovništva prema spolu prikazuje brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva. Opće obilježje sastava stanovništva prema spolu je manjak ženskog stanovništva u mlađim dobnim skupinama, kao posljedica diferencijalnog nataliteta po spolu i višak ženskog stanovništva u starijim dobnim skupinama, kao posljedica diferencijalnog mortaliteta po spolu, čime se teži uravnoteženju brojčanog odnosa muškog i ženskog stanovništva (Nejašmić, 2005). No zbog selektivnosti migracije i starenja stanovništva, neravnoteža prema spolu uobičajena je pojava na svim prostornim razinama. Na samom početku migracije na rad izvan naselja uobičajeno odlaze muškarci dok žene ostaju u kućanstvu, brinu se za obitelj i rade u poljoprivredi. Kada migracija uznapreduje, žene odlaze brže i u većem broju radi mogućnosti zapošljavanja u industriji te tercijarnom sektoru u gradovima dok su muškarci vezani uz posjed i teže se odlučuju na odlazak. Posljedica svega toga je osjetni višak žena u gradovima, a manjak žena u mlađoj zrelijoj dobi u ruralnim područjima što nepovoljno djeluje na sklapanje brakova

i rodnosti. Drugi čimbenik povećanja udjela žena u populaciji je diferencijalni mortalitet i osjetni višak žena u starijim dobnim skupinama.

Osnovni pokazatelj sastava prema spolu jest koeficijent maskuliniteta (k_m) koji označava broj muških na sto (ili tisuću) ženskih stanovnika, ili koeficijent feminiteta (k_f) koji označava broj ženskih na sto (ili tisuću) muških stanovnika. U oba slučaja riječ je o općem koeficijentu jer obuhvaća ukupno stanovništvo prema spolu (Nejašmić, 2005).

Opći koeficijent feminiteta Koprivničko-križevačke županije 2011. godine ($k_f=106,53$) približan je, ali ipak niži od općeg koeficijenta feminiteta Hrvatske ($k_f=107,3$), a posljedica je prvenstveno starenja stanovništva (brojčana prevlast žena u starijim dobnim skupinama). Opći koeficijent feminiteta u gradovima ($k_f=108,57$) je viši od prosjeka koeficijenta Hrvatske ($k_f=107,3$), a glavni razlog je brojčana prevlast žena u starijim dobnim skupinama što pokazuje i specifični koeficijent feminiteta ($k_f(20-39)=98,18$). Samo dvije općine/gradovi 2011. godine imaju specifični koeficijent feminiteta za dob od 20 - 39 godina veći od 100,00. To su: Novo Virje (101,40) i Koprivnica (100,67). Ostale općine/gradovi imaju koeficijent feminiteta manji od 100,00, a to znači da imamo manjak žena u 23 općine/grada ove županije. Najmanji koeficijent feminiteta zabilježen je u općini Kloštar Podravski (77,35).

Tab. 9. Pokazatelji sastava stanovništva Koprivničko-križevačke županije prema spolu u razdoblju od 2001. - 2011. godine

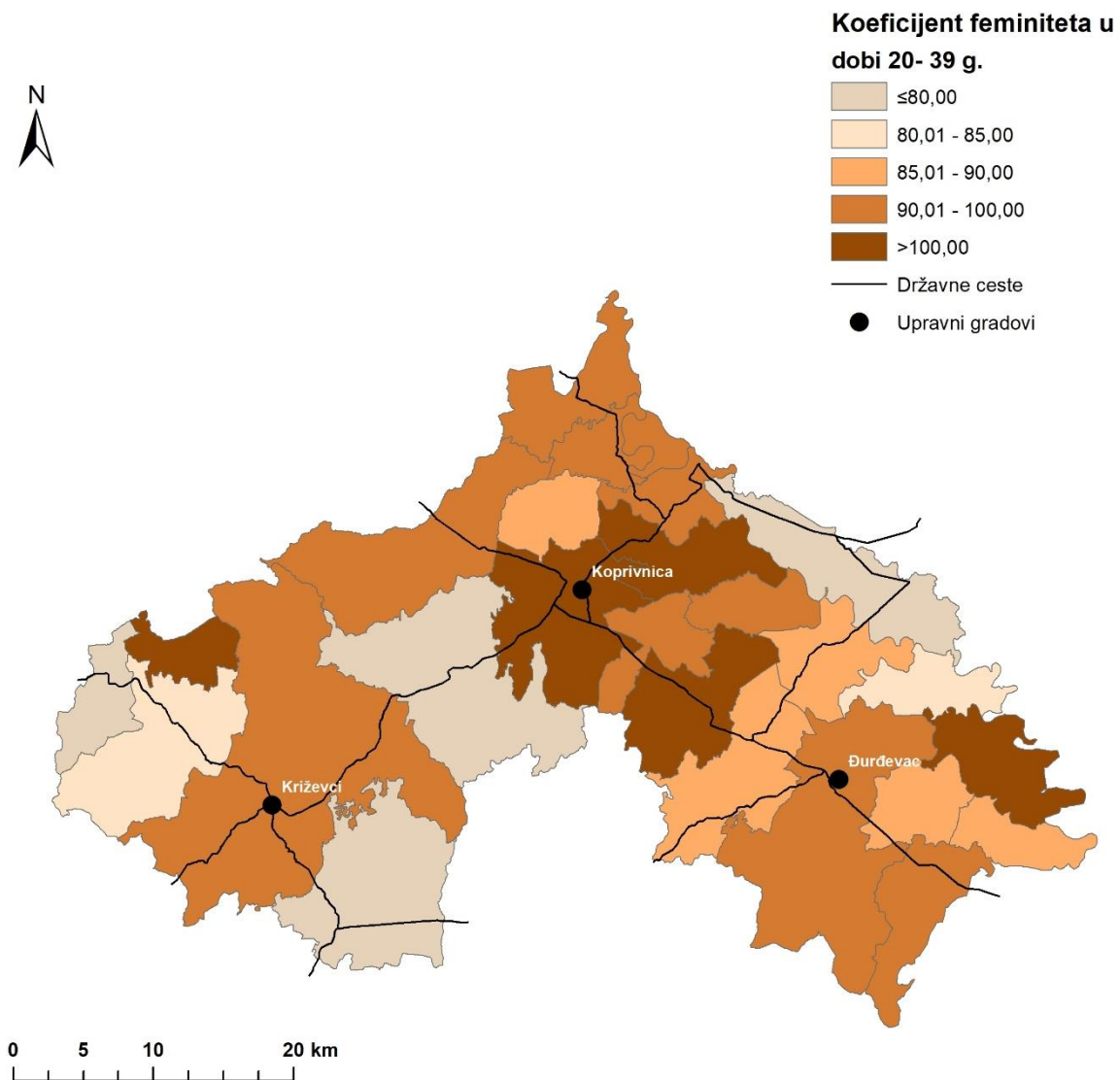
	Ukupno		Gradovi		Općine	
	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.
Koeficijent feminiteta (k_f)	107,04	106,53	108,26	108,57	105,83	104,36
Koeficijent feminiteta (20-39 g)	87,42	94,41	71,53	98,18	104,18	90,03

k_f – opći koeficijent feminiteta (broj žena na 100 muškaraca)

$k_f(20-39)$ – koeficijent feminiteta dobnih kohorti 20-39 godina (broj žena na 100 muškaraca u dobi 20-39)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Ukupni koeficijent feminiteta u dobi od 20 - 39 godina 2011. godine iznosi 94,41 što je ispod prosjeka Hrvatske (96,6). Koeficijent feminiteta u dobi od 20 - 39 godina (reproduktivnoj dobi) u razdoblju 2001. - 2011. godine nikad nije bio iznad 100,00 (osim 2001. godine u općinama). U upravnim gradovima koeficijent feminiteta u dobi od 20 - 39 godina u razdoblju 2001. - 2011. godine povećao se za 26,65 te iznosi 98,18, dok u općinama imamo obrnutu situaciju gdje se koeficijent smanjio za 14,15 te iznosi 90,03.

Sl. 17. Koeficijent feminiteta u dobi od 20 - 39 godina po općinama/gradovima Koprivničko-križevačke županije 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

5.1.2. Sastav stanovništva prema dobi

Dobni sastav stanovništva važno je analizirati zbog svojih socio-ekonomskih implikacija. Iz njega se vidi prošlost, a važan je za sadašnji i budući demografski i gospodarski razvoj (Nejašmić, 2005). Sastav prema dobi direktno određuje buduće promjene u prirodnom kretanju stanovništva pa je stoga vrlo važan u istraživanjima stanovništva (Nejašmić, 2005).

Kada udio starijih od 65 godina neke populacije dosegne osam posto, smatra se da je populacija počela stariti (Nejašmić, 2005). Stanovništvo Republike Hrvatske nakon 1990-ih godina karakteriziraju procesi depopulacije i starenja stanovništva. Oni su posljedica demografskih prilika sredinom 20. stoljeća te drugih društvenih, političkih i gospodarskih uvjeta (Wertheimer-Baletić, 2004). Na daljnje širenje depopulacije i produbljivanje starosti i dalje utječu prirodni pad, stalna emigracija te nepovoljni gospodarski uvjeti. Nadalje, kako se mijenja starosna struktura stanovništva, smanjuje se udio radno aktivnog kontingenta, a povećava udio starog pa se koči daljnji gospodarski razvoj čime se stvara začarani krug. Starenje stanovništva posebno je izraženo u ruralnim naseljima u kojima je prostorna pokretljivost, odnosno iseljavanje mladog stanovništva, doprinijela pogoršanju dobnog sastava. Okupljanjem stanovništva i kapitala u gradovima, ruralni prostori postaju socijalno problematična područja s velikim brojem staračkih kućanstava (Feletar, 2007; Nejašmić i Toskić, 2016).

Tab. 10. Pokazatelji sastava stanovništva Koprivničko-križevačke županije prema dobi u razdoblju 1991. - 2011. godine

	1991.			2001.			2011.		
	Ukupno	Gradovi	Općine	Ukupno	Gradovi	Općine	Ukupno	Gradovi	Općine
Mlado stanovništvo (0-19) (%)	25,07	27,25	23,08	23,73	24,29	23,16	21,57	21,22	21,96
Zrelo stanovništvo (20-59) (%)	54,44	56,31	52,75	53,87	56,64	51,10	54,59	56,49	52,52
Staro stanovništvo (60+) (%)	20,49	16,44	24,16	22,41	19,07	25,73	23,83	22,29	25,52
Indeks starosti (Is)	81,60	60,58	103,98	94,44	78,52	111,09	110,47	105,02	116,20
Koeficijent dobne ovisnosti starih (kd,s)	84,03	77,73	90,13	50,41	44,68	56,59	50,23	46,19	64,11

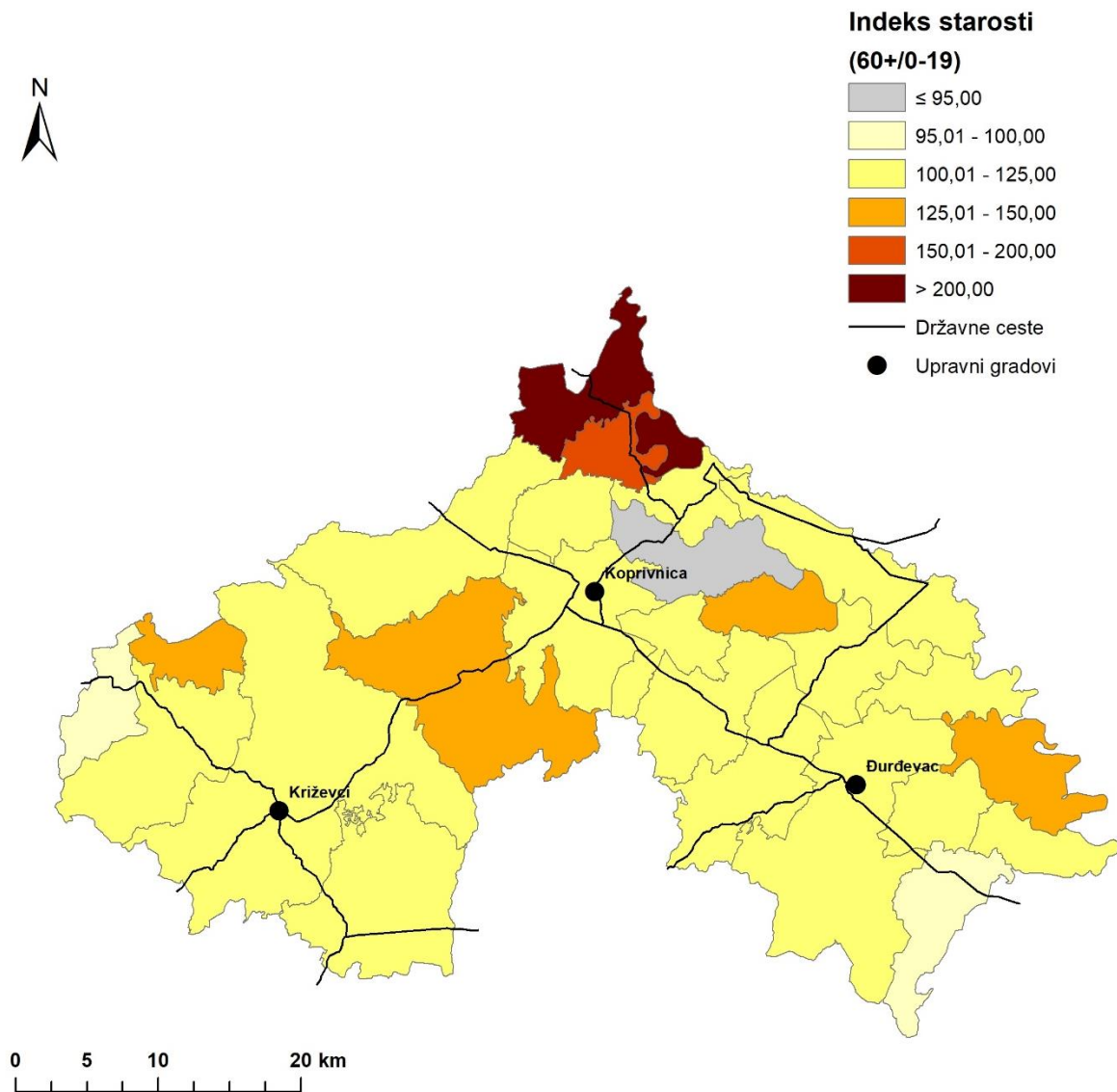
Is – indeks starosti (broj starih (60+) na 100 mladih stanovnika (0 - 19); kd, s – koeficijent dobne ovisnosti starih (broj stanovnika u umirovljeničkoj dobi (65+) na 100 stanovnika u radnoj dobi (15 - 64)

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Slične su prilike i u Koprivničko-križevačkoj županiji. Već je 1991. godine populacija imala starog stanovništva (60+) 20,49, da bi do 2011. godine njihov udio porastao na 23,83, a u istom se razdoblju broj mladih smanjio za 3,50 postotna boda. Iako je populacija već tada bila stara, indeks starosti 1991. godine iznosio je 81,60 s 4,58 postotna boda više mladih od starih da bi do 2011. godine porastao na 110,47, a u međuvremenu broj starih je premašio broj mladih i to za 2,26 postotna boda.

Na razini općina/gradova indeks starosti za 2011. godinu (sl. 25) izračunat je stavljanjem u odnos stanovništva u dobi do 19 godina i starijeg od 60. Kritična vrijednost kada počinje demografska starost s ovim dobnim skupinama je 40 (Nejašmić, 2005). Najniži indeks starosti ima Peteranec (91,53), Gornja Rijeka (95,01) te Kloštar Podravski (97,88). Ove tri općine su ujedno i jedine tri općine kojima je indeks starosti ispod 100,00. Najveći indeks starosti ima Legrad (205,46), Đelekovec (178,28) te Sokolovac (138,16). Indeks starosti stanovništva povoljniji je u odnosu na Hrvatsku čiji prosjek je 115, a u ovoj županiji iznosi 110,5.

Starenje kao opći demografski proces bitno je obilježio razvoj stanovništva Hrvatske tijekom posljednja četiri desetljeća. Takav sastav prema dobi rezultat je svih prethodno objašnjenih čimbenika koji su odredili opće kretanje stanovništva: smanjenje nataliteta, ruralni egzodus te dugotrajno iseljavanje (Nejašmić, 2008). Prosječna starost stanovništva županije je 41,6 godina dok je na nacionalnoj razini prosječna starost 41,7 godina.

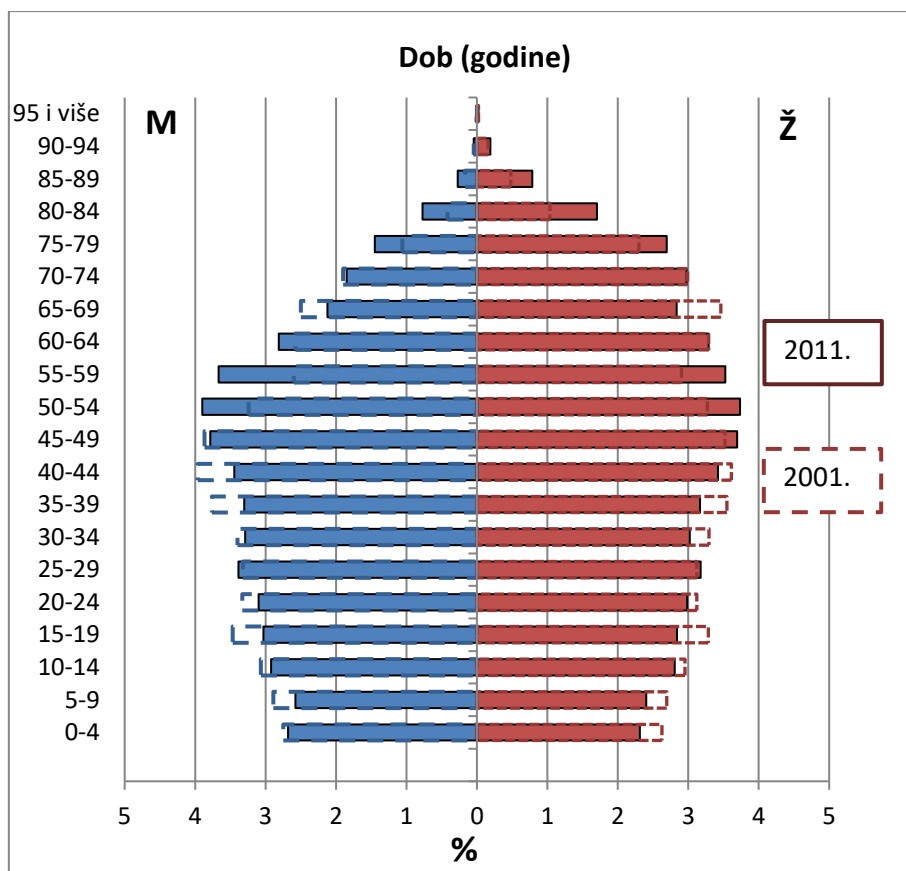

Sl. 18. Indeks starosti stanovništva Koprivničko-križevačke županije po općinama/gradovima 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Grafički prikaz dobno-spolne strukture potvrđuje činjenice o ostarjelom (kontraktivnom) stanovništvu s obzirom na to da je 2011. godine imao oblik urne. Baza je sužena, a njen je središnji dio ispuščen. Stope rodnosti i smrtnosti su niske i javlja se prirodna depopulacija. Udio starog stanovništva (60+) 2011. godine bio je 23,83 % te prostor Koprivničko-križevačke županije ulazi u kategoriju izrazito starog stanovništva (Nejašmić, 2005). Na temelju omjera mladih (0 - 19) i starih (60+) promatrani prostor spada u skupinu

duboke starosti čiji uvjet je $\leq 30\%$ mladih (Koprivničko-križevačka županija: 21,57 %) i ≥ 15 % starih (Koprivničko-križevačka županija: 23,83 %).

Sl. 19. Dobno-polna struktura stanovništva Koprivničko-križevačke županije 2001. i 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Dobno-polna struktura ima sve regresivniji izgled. Od 1991. do 2011. godine smanjen je udio dječje baze (0 - 4 godine) kao i udio mladih dobnih kohorti (0 - 15 godina). U obje je godine udio dječaka u mlađim dobnim skupinama bio viši zbog diferencijalnog nataliteta, prema zakonitosti da se biološki rađa više muške nego ženske djece. Općenito, mlade su dobne skupine jedine sa značajnim smanjenjem udjela od 1991. do 2011. godine. U kategoriji zrelog stanovništva u skupinama od 15 do 45 godina također se primjećuje smanjenje udjela od 1991. do 2011. godine, a u kategorijama od 45 do 65 godina povećanje udjela stanovništva. U kategorijama starog stanovništva nema općenite zakonitosti o smanjenju ili povećanju udjela zbog poremećaja 1991. godine u kohorti 70 - 74 gdje se vidi manjak stanovništva izgubljen zbog Prvog svjetskog rata kada su stope rodosti bile niske.

Prema spolu veći je udio muškaraca u kategoriji zrelog stanovništva što je još uvijek posljedica diferencijalne rodosti, a u kategoriji starog stanovništva izrazita prevlast žena zbog diferencijalnog mortaliteta, odnosno njihovog biološki dužeg životnog vijeka. Također, 1991. godine u kategorijama iznad 65 godina, a 2011. u kategorijama iznad 85, mnogo je veći udio žena zbog smrtno stradalih muškaraca tijekom Prvog svjetskog rata. Proširenje 2011. godine u dobnim skupinama 25 - 29 i 30 - 34 posljedica je visoke rodosti tijekom 1970-ih godina kada su u fertilnu dob ušle generacije rođene u kompenzacijskom razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Suženje kohorti 35-39 godina je uzrokovano ekonomskom emigracijom stanovništva krajem 1960-ih godina (tzv. izgubljeni natalitet). Slična situacija je i s razdobljem 2001. - 2011. godine (sl. 19).

5.2. Društveno-gospodarski sastav stanovništva Koprivničko-križevačke županije

U ovome radu društveno-gospodarski sastav obuhvaća gospodarski i obrazovni sastav. Gospodarski sastav u užem smislu podrazumijeva sastav prema aktivnosti i djelatnosti. Polazište za razmatranje gospodarskog sastava ukupnog stanovništva čini aktivno stanovništvo (radna snaga) (Nejašmić, 2005). To proistječe iz činjenice da se ekonomska struktura ukupnog stanovništva formira preko ekonomske strukture aktivnog stanovništva jer su neaktivne osobe ovisne i uzdržavane od aktivnih članova njihove obitelji ili kućanstva (Wertheimer-Baletić, 1999). Radna snaga je osnovni subjektivni čimbenik i pokretač procesa proizvodnje te osnovna dinamička komponenta privrednog razvoja. Aktivno stanovništvo je temeljna kategorija pri analizi stanovništva kao proizvodnog faktora. Poznavanje njegova broja, dinamike i strukture bitan je element dugoročnog planiranja socijalno-ekonomskog razvoja (Wertheimer-Baletić, 1999). Kod društveno-geografskog sastava i razvoja bitno je spomenuti kako se smanjuje ukupni ljudski potencijal i to je velika i ozbiljna prepreka društveno-gospodarskom razvoju neurbanih općina (Nejašmić, 2003).

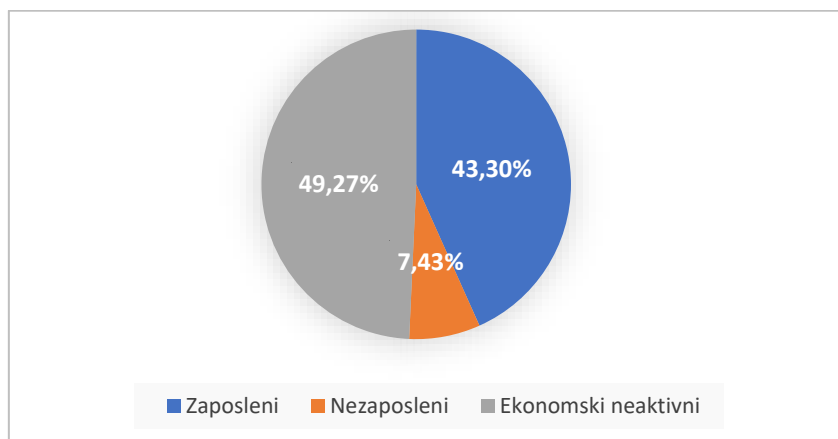
S obzirom na povijesnu agrarnu strukturu i relativno nizak stupanj poduzetničkog mentaliteta, ova županija je prema većini ekonomskih i demografskih pokazatelja ipak pri vrhu među hrvatskim županijama. Najviše utjecaja na tako dobar "plasman" ima razvijena industrija i prirodna bogatstva. U turbulentnim tranzicijskim vremenima privatizacije i drugih novijih mijena, koprivnička, odnosno podravska i prigorska industrija je mahom ostala poslovati. Tri su najvažnija trgovačka društva koja osiguravaju Koprivničko-križevačkoj županiji tako povoljno mjesto u razini razvijenosti: "Podravka", INA-Naftaplin (s velikim ležištima plina oko

Molvi) te križevačka tvrtka KTC, kao jedan od najvećih trgovačkih lanaca u zemlji (Feletar, 2005).

5.2.1. Sastav stanovništva prema gospodarskoj aktivnosti

Prema metodologiji Popisa stanovništva 2011. godine u Republici Hrvatskoj gospodarskom aktivnošću se smatra svaka aktivnost osoba koje pridonose ili su spremne pridonositi proizvodnji dobara i usluga u određenom razdoblju radi stjecanja sredstava za život. Podaci o ekonomskoj aktivnosti prikupljali su se samo za osobe stare 15 i više godina.

Trenutačno aktivno stanovništvo ili radna snaga jesu zaposlene i nezaposlene osobe. Neaktivno stanovništvo čine sve osobe mlađe od 15 godina te sve osobe stare 15 i više godina koje nisu zaposlene. Neaktivne osobe dijele se na umirovljenike, osobe koje se bave obvezama u kućanstvu, učenike ili studente te ostale neaktivne osobe. Prema popisu stanovništva 2011. godine u Koprivničko-križevačkoj županiji bilo je najviše ekonomski neaktivnih osoba (49,27 %), zatim zaposlenih s 43,30 % te najmanje nezaposlenih 7,43 %. Ako popis 2011. uspoređujemo s popisom 2001. godine dolazimo do zaključka da se 2011. godine udio ekonomski neaktivnih osoba povećao za 9,24 postotna boda (u 2001. godini je iznosio 40,03 %), broj zaposlenih se smanjio za 7,17 postotna boda (iznosio 50,47%), a broj nezaposlenih se povećao za 2,08 postotna boda (iznosio 9,51 %).

Sl. 20. Sastav stanovništva Koprivničko-križevačke županije prema ekonomskoj aktivnosti 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011.: stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po općinama/gradovima, DZS, 2013.

Tab.11. Stanovništvo Koprivničko-križevačke županije po administrativnim jedinicama prema ekonomskoj aktivnosti 2011. godine

	Ukupno stanovništvo		Aktivno stanovništvo		Ekonomski neaktivno stanovništvo		Nepoznato	
	Broj	Udio %	Broj	Udio %	Broj	Udio %	Broj	Udio %
Đurđevac	6 919	100	3 417	49,39	3 499	50,57	3	0,04
Koprivnica	26 166	100	13 856	52,95	12 306	47,03	4	0,02
Križevci	17 864	100	8 845	49,51	9 009	50,43	10	0,06
Drnje	1 568	100	906	57,78	662	42,22	0	0,00
Đelekovec	1 354	100	597	44,09	757	55,91	0	0,00
Ferdinandovac	1 501	100	733	48,83	768	51,17	0	0,00
Gola	2 023	100	999	49,38	1 024	50,62	0	0,00
Gornja Rijeka	1 428	100	821	57,49	607	42,51	0	0,00
Hlebine	1 106	100	523	47,29	583	52,71	0	0,00
Kalinovac	1 339	100	803	59,97	536	40,03	0	0,00
Kalnik	1 156	100	540	46,71	615	53,20	1	0,09
Kloštar Podravski	2 709	100	1 291	47,66	1 418	52,34	0	0,00
Koprivnički Bregi	2 026	100	947	46,74	1 079	53,26	0	0,00
Koprivnički Ivanec	1 830	100	889	48,58	941	51,42	0	0,00
Legrad	1 970	100	1 327	67,36	642	32,59	1	0,05
Molve	1 772	100	856	48,31	916	51,69	0	0,00
Novigrad Podravski	2 420	100	1 075	44,42	1 344	55,54	1	0,04
Novo Virje	1 007	100	521	51,74	486	48,26	0	0,00
Peteranec	2 217	100	1 170	52,77	1 045	47,14	2	0,09
Podravske Sesvete	1 370	100	702	51,24	668	48,76	0	0,00
Rasinja	2 754	100	1 285	46,66	1 469	53,34	0	0,00
Sokolovac	2 906	100	1 116	38,40	1 789	61,56	1	0,03
Sveti Ivan Žabno	4 412	100	2 230	50,54	2 171	49,21	11	0,25
Sveti Petar Orehovec	3 827	100	2 232	58,32	1 595	41,68	0	0,00
Virje	3 789	100	1 729	45,63	2 059	54,34	1	0,03
KOPRIVNIČKO KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA	97 433	100	49 410	50,71	47 988	49,25	35	0,04

Izvor: Popis stanovništva 2011.: stanovništvo prema aktivnosti i spolu, po općinama/gradovima, DZS, 2013.

Najmanji udio aktivnog stanovništva ima općina Sokolovac (38,40 %) i općina Đelekovec (44,09 %), a najveći udio aktivnog stanovništva imaju općina Legrad (67,36 %), Kalinovac (59,97 %) i Sveti Petar Orehovec (58,32 %). Zbog procesa iseljavanja smanjuje se apsolutni broj stanovnika u svim općinama/gradovima (osim u Koprivnici) dok se relativni udio aktivnog stanovništva povećava u svim općinama/gradovima kao rezultat smanjenja ukupnog broja stanovništva.

5.2.2. Sastav stanovništva prema gospodarskoj djelatnosti

Podjela stanovništva prema granama djelatnosti u kojima stječu sredstva za život osnovna je podjela aktivnog stanovništva. Ona je važan pokazatelj društveno-gospodarske razvijenosti nekog prostora (Nejašmić, 2005). U primarni sektor spadaju poljoprivredne djelatnosti, u sekundarni sektor nepoljoprivredne djelatnosti poput industrije i građevinarstva, a u tercijarni sektor uslužne djelatnosti poput trgovine, obrazovanja, turizma, zdravstva i sl. te kvartarni sektor koji objedinjuje visokoobrazovano stanovništvo zaposleno u upravi, znanosti i sl.

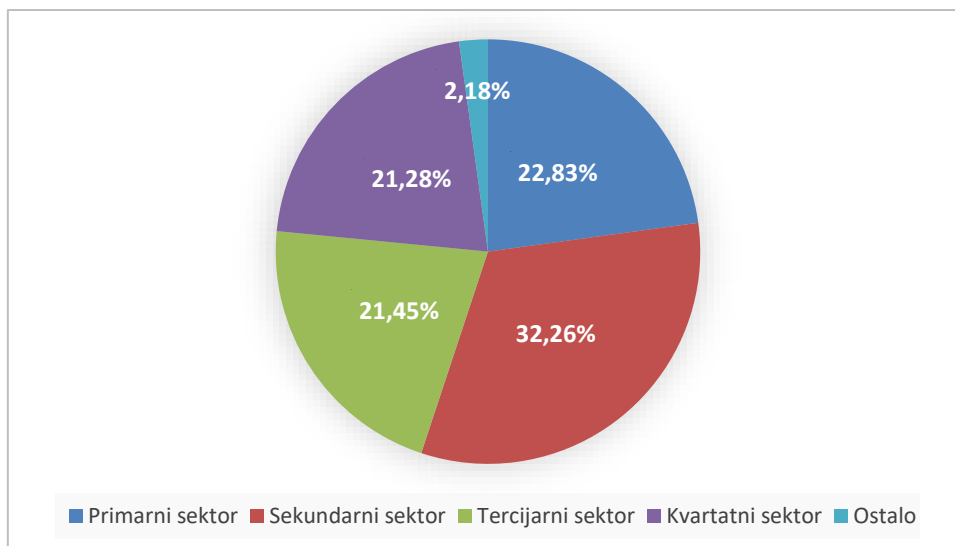
Gospodarsko stanje ima neposredan utjecaj na migracijske tokove. Loša ekonomska perspektiva stanovništva podstiče mladu populaciju na iseljavanje i vrlo malo ili nikakvo doseljavanje. Zbog toga gradska naselja, posebno Koprivnica i cijela bivša Općina Koprivnica u županiji imaju bolju situaciju u demografskom pogledu u odnosu na seoska naselja i općenito dijelove županije sa slabijom gospodarskom perspektivom.

5.2.2.1. Sastav zaposlenih prema ekonomskoj aktivnosti

Osnovna podjela aktivnog stanovništva vrši se po granama djelatnosti u kojima stječu sredstva za život. Sastav aktivnog stanovništva prema djelatnosti odnosno udio glavnih sektora pokazatelj je društveno-gospodarske razvijenosti svijeta u cjelini, država, regija itd. Diferenciranost gospodarske strukture Koprivničko-križevačke županije najbolje je vidljiva iz strukture po sektorima.

U sastavu zaposlenih u Koprivničko-križevačkoj županiji u 2011. godini dominira sekundarni sektor s 32,27 % (1991. 30,36 %), zatim slijedi primarni s 22,83 % (1991. 43,72 %), tercijarni sektor s 21,45 % (1991. 25,92 %) te naposljetku slijedi kvartarni sektor s 21,28 %. Redosljed sektora djelatnosti županije 2011. godine prema udjelima zaposlenog stanovništva je II-I-III-IV (industrijski tip). U prijašnjih popisima 1991. i 2001. je dominirao primarni sektor.

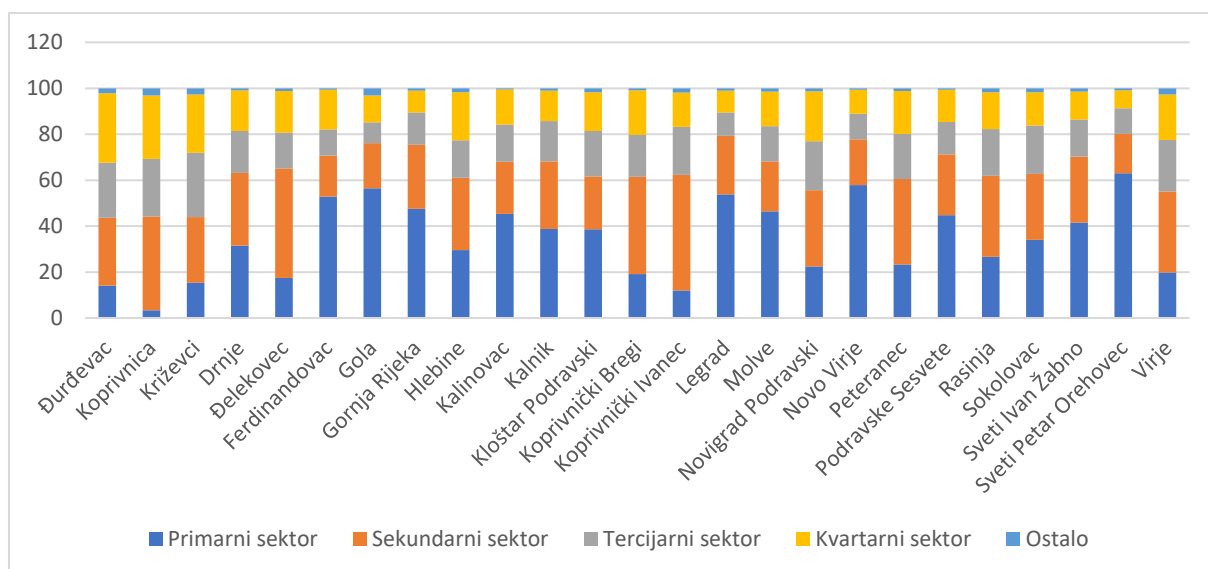

Sl. 21. Struktura zaposlenih u Koprivničko-križevačkoj županiji prema sektorima djelatnosti 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova Republike Hrvatske 2011.: zaposleni prema sektorima djelatnosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.

Najveći udio zaposlenih u primarnom sektoru 2011. godine je u općini Sveti Petar Orehovec 63,06 % (2001. Ferdinandovac 66,73 %), a najmanje zastupljen u Gradu Koprivnici s 3,42 % (2001. 2,99 %). Udio zaposlenih u sekundarnom sektoru najveći je u Koprivnički Ivanec s 50,34 % (2001. Koprivnica 43,07 %), dok je najmanje zastupljen u općini Sveti Petar Orehovec sa 17,12 % (2001. Gola 8,70 %). Grad Križevci su se istakli u tercijarnom sektoru s 28,02 % (2001. Koprivnica 26,79 %), dok je najmanji udio zaposlenih u općini Gola s 9,17 % (2001. Sveti Petar Orehovec 7,23 %). U kvartarnom sektoru najveći udio zaposlenih ima Grad Đurđevac 30,24 % (2001. Koprivnica 21,03 %), a najmanji udio općina Sveti Petar Orehovec 7,81 % (2001. 3,29 %).

Sl. 22. Zaposleno stanovništvo Koprivničko-križevačke županije prema sektoru djelatnosti prema gradovima/općinama 2011. godine

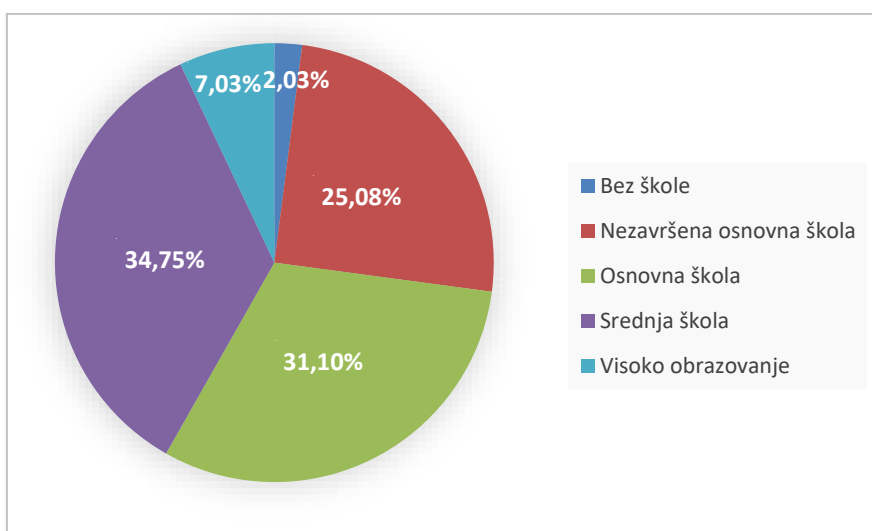
Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova Republike Hrvatske 2011.: zaposleni prema sektorima djelatnosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.

5.3. Obrazovni sastav stanovništva

Podaci koji se analiziraju vezano uz obrazovni sastav stanovništva jesu pismenost i školska sprema, a oni su važan pokazatelj razvijenosti, ali i osposobljenosti stanovništva za prihvaćanje novih gospodarskih, tehnoloških i društvenih izazova (Breznik, 1988; Nejašmić, 2005). Obrazovni sustav stanovništva čini „ljudski kapital“ i jedan je od najznačajnijih obilježja stanovništva, posebno s gledišta potencijalnog gospodarskog razvoja određenog prostora (Nejašmić, 2005).

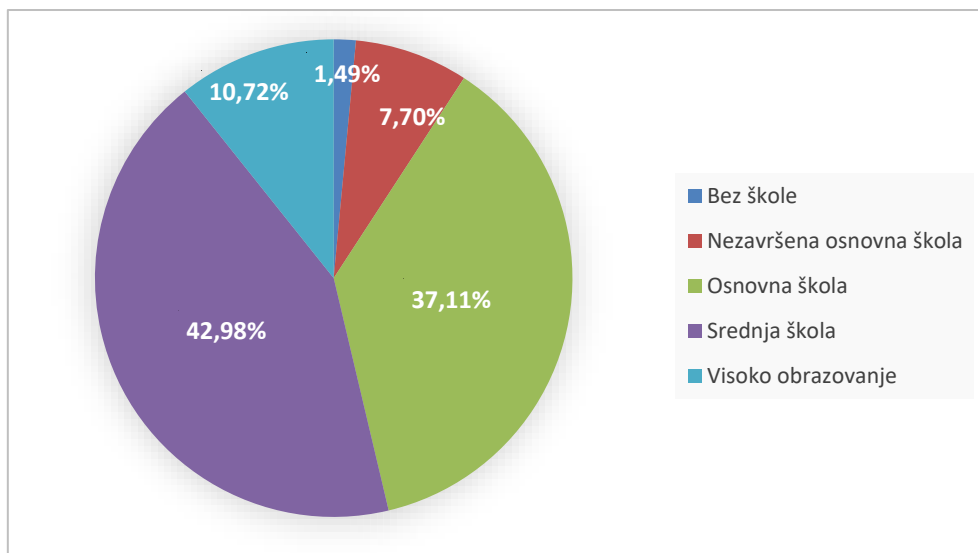
U gradovima se povećava postotak mlađeg obrazovanog stanovništva, dok je u ruralnom području ova populacija deficitarna. Obrazovna struktura stanovništva je u cjelini gledano nepovoljna i predstavlja zapreku za dalji razvitak, naročito u manjim sredinama. Podaci o promjenama obrazovnog sastava županijskog stanovništva su višestruko interesantni. U samo desetogodišnjem razdoblju znatno je poboljšana obrazovna razina cjelokupne populacije. Osjetno je smanjen broj nepismenih i onih bez školske spreme ili sa samo tri završena razreda osnovne škole (a i to su funkcionalno nepismeni ili polupismeni ljudi) pa do povećanja broja visoko obrazovanih kadrova.

Prema Popisu stanovništva 2011. godine u Koprivničko-križevačkoj županiji najveći udio stanovništva ima završeno srednjoškolsko obrazovanje (42,98 %), zatim osnovnoškolsko (37,11 %), visokoobrazovanih je 10,72 %, a stanovništva s nezavršenom osnovnim školom 7,70 % (sl. 28), te stanovništvo bez škole ima najmanji udio 1,49 %. Ako usporedimo podatke iz 2011. s podacima iz 2001. možemo zaključiti da se udio stanovništva sa srednjom školom (34,75 %) povećao za 8,23, udio stanovništva s osnovnom školom (31,10 %) se povećao za 6,01, udio stanovništva s visokim obrazovanjem (7,03 %) se povećao za 3,69, a udio stanovništva bez škole (2,03 %) se smanjio za 0,54 postotna boda, dok se najveća promjena dogodila s udjelom stanovništva s nezavršenom srednjom školom (25,08 %) gdje se smanjio za 17,38.

Sl.23. Stanovništvo Koprivničko-križevačke županije u dobi od 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja 2001.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Sl.24. Stanovništvo Koprivničko-križevačke županije u dobi od 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja 2011.

Izvor: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

6. PERSPEKTIVE BUDUĆEG RAZVOJA

Republika Hrvatska već dugi niz godina bilježi vrlo nepovoljne demografske trendove. Sadašnji demografski procesi rezultat su dugoročnih prošlih kretanja i valja ih razmotriti pri tumačenju stanja i projiciranju budućih demografskih promjena (Akrap, 2015). Na te nepovoljne i negativne demografske trendove utjecao je nizak fertilitet, smanjenje ukupnog broja stanovnika, negativno prirodno kretanje, starenje populacije, iseljavanja iz ruralnih u urbana područja (iseljavanje iz najmanjih naselja prema najvećim središtima, zaobilazak srednjih naselja) te smanjenje zaposlenosti na ruralnim depopulacijskim područjima.

U popisima stanovništva od 1971. do 1991. godine, kao i u popisu 2001. godine (s malim izmjenama), popisivalo se svo stanovništvo koje je imalo prebivalište u Hrvatskoj i stanovništvo koje je živjelo u inozemstvu (uz izjavu da mu je mjesto stalnog prebivališta u Hrvatskoj). Dugo se smatralo da je zapošljavanje u inozemstvu privremeno te da će se stanovništvo vratiti nakon određenog vremena. Međutim, raznim istraživanjima došlo se do zaključka da »privremena« emigracija velikim dijelom prerasta u trajnu (Wertheimer-Baletić, 1971). U popisima u razdoblju 1971. - 2001. stvorila se lažna slika o broju stanovnika na području Republike Hrvatske, posebno na područjima u kojima je velik broj stanovnika iselio u inozemstvo. Lažna slika se stvorila i na prirodni prirast jer su djeca rođena u inozemstvu ubrajana u živorođene Hrvatske iako su nastavila živjeti u inozemstvu (Akrap, 2004).

Tab. 12. Kretanje broja stanovnika u Koprivničko-križevačkoj županiji prema popisima od 1961., 1971., 1981., 1991., 2001. i 2011. godine

Županija/popis	1961.*	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.*
Koprivničko-križevačka	143 019	132 442	128 145	123 736	120 276	115 584

Izvor: Akrap, 2015

Važno je napomenuti da su podaci iz popisa u razdoblju 1961.-2001. prilagođeni radi usporedivosti. Dakle, iz popisa je isključeno stanovništvo popisano u inozemstvu.

Pretpostavlja se da će se i u budućnosti nastaviti negativni trendovi. Nažalost, negativni demografski procesi (nizak fertilitet, smanjenje ukupnog broja stanovnika, negativno prirodno kretanje, starenje populacije, iseljavanja iz ruralnih u urbana područja) ne mogu se riješiti u kratkom vremenskom okviru, ali zasigurno se mogu ublažiti raznim javnim politikama (ekonomske, porezne, zdravstvene, mirovinske, obrazovne, socijalne, obiteljske politike). Projekcija stanovništva do 2051. godine je izrađena na temelju podataka iz dobno-spolnog

sastava 2011. godine. Predviđa se da će broj stanovnika i u budućnosti strahovito opadati (tab. 13). Na temelju smanjenja ukupnog broja stanovnika na razini Koprivničko-križevačke županije predviđa se pad stanovništva od 20 - 40 %. Očekuje se smanjenje broja mladog stanovništva (0 - 14) i broja radno sposobnog stanovništva (15 - 64 godine), a sukladno tome očekuje se povećanje broja starog stanovništva (65 i više) (Akrap, 2015).

Tab. 13. Projekcija broja stanovnika Koprivničko-križevačke županije od 2011. do 2051. godine

Županija/popis	2011.	2021.	2031.	2041.	2051.
Koprivničko-križevačka	115 584	111 481	106 128	99 124	91 206

Izvor: Akrap, 2015

Recentne demografske trendove u Hrvatskoj moguće se zaustaviti i preokrenuti provođenjem niza međusobno koordiniranih mjera pronatalitetne i redistributivne populacijske politike u dužem vremenskom razdoblju. Naravno, to je ogroman posao koji zahtjeva skladan rad svih tijela od državnih do lokalnih. U cilju poboljšanja demografske slike konkretno Koprivničko-križevačke županije potrebno je povećati natalitet, jer se mortalitet neće moći mnogo smanjivati zbog velikog udjela starog stanovništva. Naime, budući da su mladi nositelji razvoja nekog područja te su oni presudan faktor povećanja nataliteta, potrebno je za mlade ljude provoditi razne poticajne politike tipa stambene politike te osigurati određeni životni standard. Povećanje nataliteta nije moguće ostvariti u kratkom vremenskom roku. Osim povećanja nataliteta jedna od bitnih stavki je ostvarivanje pozitivne migracijske bilance. Posebno je potrebno smanjiti iseljavanje mladog visokoobrazovanog stanovništva. Naravno, budućnost svakog naselja ovisi o njegovim stanovnicima. Potrebno je revitalizirati ugrožena ruralna područja (posebno granična), a to je moguće poticanjem razvitka sekundarnih i tercijarnih djelatnosti. Proces revitalizacije podrazumijeva sveukupnost oživljavanja, ne samo gospodarskih, već i biovitalnih, prostornih i kulturnih funkcija ruralnog prostora (Nejašmić, 1991). Također, težnja obnove tradicionalnog života mlado stanovništvo bi samo više udaljila od želje za ostankom na ruralnom području te ona ne smije biti prioritet, ali je potrebno osigurati kvalitetnije uvjete života u ovim područjima. Demografska revitalizacija ruralnog područja bit će spor i dugotrajan proces koji što prije treba započeti.

ZAKLJUČAK

Demografski procesi, a pogotovo procesi depopulacije ruralnih naselja (uglavnom zbog pada nataliteta i deruralizacije), koji su se zbivali u prošlih deset godina na području Koprivničko-križevačke županije sastavni su dio općehrvatskih promjena, a identični su demografskim mijenama u agrarnom, panonskom dijelu naše zemlje. I u Koprivničko-križevačkoj županiji zabilježen je pad ukupnog broja stanovnika. Uslijed kontinuiranog opadanja broja stanovnika ruralna područja danas su demografski potpuno iscrpljena.

Demografski pokazatelji županije ukazuju na negativne procese koji su zahvatili ruralna naselja. Najveći problem je depopulacija koja je uzrokovala i negativno prirodno kretanje stanovništva. Najkritičnija situacija je u brdskom dijelu Županije, Prekodravlju i Općini Legrad. Posljedica toga je polarizacija stanovništva u županiji između tih krajeva i gradskih središta.

Hipoteza 1.: Grad Koprivnica, kao centralna općina/grad istraživanog područja, bilježi pozitivne demografske trendove za razliku od ostalih općina, odnosno vidljiv je polariziran demografski razvoj istraživanoga područja. Prva hipoteza je potvrđena.

Hipoteza 2.: Na demografski razvoj Koprivničko-križevačke županije snažno su utjecali procesi deagrarizacije, industrijalizacije i urbanizacije u drugoj polovici 20. stoljeća, potvrđena je u potpunosti. Specifičan društveno-gospodarski razvoj utjecao je na prostornu pokretljivost stanovništva te populacijsko pražnjenje ruralnih naselja. Emigriralo je mlado radno sposobno stanovništvo koje je sa sobom „nosilo“ buduće naraštaje te ostavilo nepovoljnu dobnu strukturu.

Hipoteza 3.: Koprivničko-križevačka županija na sljedećem će popisu zabilježiti nastavak negativnog trenda, odnosno pad ukupnog broja stanovnika, također je potvrđena. Ukupno kretanje Koprivničko-križevačke županije do 1961. godine pozitivno je, no prirodna je promjena već duže razdoblje negativna. Kao i cijelu Hrvatsku, Koprivničko-križevačku županiju zahvatili su negativni demografski procesi: ukupna depopulacija, prirodni pad te starenje stanovništva. U sljedećem međupopisnom razdoblju 2011. – 2021. godine za očekivati je da će stanovništvo opadati. Uz provođenje adekvatnih planskih mjera koje bi nužno morale uključivati i mjere pronatalitetne politike, Koprivničko-križevačka županija ima mogućnosti za promjenom smjera demografskih trendova. Hoće li te mogućnosti iskoristiti, saznati ćemo u rezultatima narednog popisa stanovništva 2021. godine.

Literatura

Akrap, A., 2004: *Zapošljavanje u inozemstvu i prirodna depopulacija seoskih naselja*, Društvena istraživanja, Zagreb, 675-699.

Akrap, A., 2015: *Demografski slom Hrvatske: Hrvatska do 2051.*, Bogoslovska smotra, Zagreb, 855-881.

Breznik, D., 1988: *Demografija: analiza, metodi i modeli*, Naučna knjiga, Beograd.

Ernečić, D., Feletar, D., Petrić, H., 1997: *Koprivničko-križevačka županija*, Školska knjiga, Zagreb.

Feletar, D., 2005: *Razlike u razvijenosti regija u Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na Koprivničko-križevačku županiju*, Podravina, Samobor, 167-178.

Feletar, P., 2001: *Promjene u prostornom rasporedu naseljenosti Koprivničko-križevačke županije – s osobitim osvrtom na razdoblje od 1991. do 2001. godine*, Podravina, Samobor, 5-30.

Feletar, P., 2007: *Procesi depopulacije sjeverne Hrvatske između 1948. i 2001. godine*, Podravina: časopis za multidisciplinarna istraživanja, 148-158.

Feletar, P., 2012: *Demografske promjene u Koprivničko-križevačkoj županiji od 1857. do 2011. godine*, Podravina, Samobor, 129-167.

Gould, W.T.S., 2009: *Population and Development*, Routhledge, London.

Nejašmić, I., 1991: *Moguća revitalizacija sociodemografski depresivnih područja Hrvatske*, Hrčak.hr, Zagreb, 11-24.

Nejašmić, I., 1991: *Depopulacija u Hrvatskoj: korijeni, stanje, izgledi*, Globus, Zagreb.

Nejašmić, I., 2003: *Demografsko stanje i procesi u neurbanim naseljima Republike Hrvatske*, Hrčak, Zagreb.

Nejašmić, I. 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb.

Nejašmić, I., 2008: *Stanovništvo Hrvatske: demografske studije i analize*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.

- Nejašmić, I., Bašić, K., Toskić, A. 2008.: *Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj*, Geografski glasnik, 70 (2), 91-112.
- Nejašmić, I., Toskić, A., 2016: *Ostarjelost stanovništva seoskih naselja Republike Hrvatske*, Migracijske i etničke teme 32 (2), 191-219.
- Šterc, S., Komušanac, M., 2011: *Neizvjesna demografska budućnost hrvatske – izumiranje i supstitucija stanovništva ili populacijska revitalizacija...?*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja 21 (3), 693-713.
- Wertheimer-Baletić, A., 1971, *Stanovništvo SR Hrvatske*, Studije, Zagreb, 80.
- Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb.
- Wertheimer-Baletić, A., 2004: *Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj*, Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, 631-651.
- Živić D., Turk I., Pokos N., 2014: *Regionalni aspekti depopulacije Hrvatske (1991. – 2011.)*, Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti, 231-251.

Izvori

Popis stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gospodarstava 31. ožujka 1991.: stanovništvo prema područjima djelatnosti, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994.

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2005.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: zaposleni prema pretežitij aktivnosti po tipu naselja stanovanja, spolu i području djelatnosti, CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2003.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: metodološka objašnjenja, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: područno ustrojstvo, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, obrazovnim područjima i spolu, po općinama/gradovima, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo prema migracijskim obilježjima i spolu, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.

Vitalna statistika (rođeni i umrli) u razdoblju 1990.–2015., podaci za pojedine godine, naseljski tablogrami, Državni zavod za statistiku, Zagreb.

Popis slika

Sl. 1. Geografski smještaj i upravna podjela Koprivničko-križevačke županije.....	7
Sl. 2. Veći upravni gradovi/općine Koprivničko-križevačke županije prema broju stanovnika 1991., 2001. i 2011. godine.....	9
Sl. 3. Distribucija upravnih gradova/općina Koprivničko-križevačke županije prema veličini (broju stanovnika) 1991., 2001. i 2011. godine.....	10
Sl. 4. Udio stanovnika u općinama Koprivničko-križevačke županije prema veličini naselja 1991., 2001. i 2011. godine.....	10
Sl. 5. Gradovi/općine Koprivničko-križevačke županije prema broju stanovnika 2011. godine.....	11
Sl. 6. Gustoća naseljenosti Koprivničko-križevačke županije po upravnim gradovima/općinama 2011. godine.....	13
Sl. 7. Promjena opće relativne gustoće naseljenosti Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 1991.-2011. godine.....	14
Sl. 8. Koncentracija stanovništva Koprivničko-križevačke županije 1991., 2001., 2011. godine	15
Sl. 9. Općine Koprivničko-križevačke županije prema površini i broju stanovnika 2011. godine (bez upravnih gradova).....	16
Sl. 10. Indeks ukupne međupopisne promjene broja stanovnika po upravnim gradovima i općinama Koprivničko-križevačke županije 2001./1991. i 2011./2001. godine.....	20
Sl. 11. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije 1990. - 2015. godine.....	22
Sl. 12. Doseljeno stanovništvo Koprivničko-križevačke županije prema području iz kojeg se doselilo 2011. godine.....	25
Sl. 13. Doseljeni na područje Koprivničko-križevačke županije prema zemljama iz kojih su doselili 2011. godine.....	26

Sl. 14. Udio doseljenih po općinama/gradovima Koprivničko-križevačke županije 2011. godine	27
Sl. 15. Tipovi općeg kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001.- 2011. godine.....	28
Sl. 16. Tipovi općeg kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001.- 2011. godine.....	29
Sl. 17. Koeficijent feminiteta u dobi od 20-39 godina po općinama/gradovima Koprivničko- križevačke županije 2011. godine.....	33
Sl. 18. Indeks starosti stanovništva Koprivničko-križevačke županije po općinama/gradovima 2011. godine.....	36
Sl. 19. Dobno-spolna struktura stanovništva Koprivničko-križevačke županije 2001. i 2011. godine.....	37
Sl. 20. Sastav stanovništva Koprivničko-križevačke županije prema ekonomskoj aktivnosti 2011. godine.....	39
Sl. 21. Struktura zaposlenih u Koprivničko-križevačkoj županiji prema sektorima djelatnosti 2011. godine.....	42
Sl. 22. Zaposleno stanovništvo Koprivničko-križevačke županije prema sektoru djelatnosti prema gradovima/općinama 2011. godine.....	43
Sl.23. Stanovništvo Koprivničko-križevačke županije u dobi od 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja 2001.....	44
Sl.24. Stanovništvo Koprivničko-križevačke županije u dobi od 15 i više godina prema postignutom stupnju obrazovanja 2011.....	45

Popis tablica

Tab. 1. Gradovi/općine Koprivničko-križevačke županije prema veličini i udjelu stanovnika 2011. godine.....	8
Tab. 2. Gustoća naseljenosti Koprivničko-križevačke županije po upravnim gradovima/općinama 1991., 2001. i 2011. godine.....	12
Tab 3. Broj stanovnika Koprivničko-križevačke županije u razdoblju od 1948. do 2011. godine.....	17
Tab. 4. Površina i broj stanovnika upravnih gradova i općina Koprivničko-križevačke županije od 1991. do 2011. godine.....	18
Tab. 5. Ukupno kretanje broja stanovnika Koprivničko-križevačke županije u razdoblju od 1991. do 2011. godine.....	19
Tab. 6. Sastavnice prirodnog kretanja stanovništva Koprivničko-križevačke županije za razdoblje 1991.-2001. i 2001.-2011. godine.....	22
Tab. 7. Ukupno kretanje broja stanovnika, prirodna promjena i migracijski saldo Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001.-2011. godine.....	24
Tab. 8. Saldo migracije i tip općeg kretanja stanovništva po ukupnoj i prirodnoj promjeni Koprivničko-križevačke županije u razdoblju 2001.-2011. godine.....	30
Tab. 9. Pokazatelji sastava stanovništva Koprivničko-križevačke županije prema spolu u razdoblju od 2001.-2011. godine.....	32
Tab. 10. Pokazatelji sastava stanovništva Koprivničko-križevačke županije prema dobi u razdoblju 1991.-2011. godine.....	34
Tab.11. Stanovništvo Koprivničko-križevačke županije po administrativnim jedinicama prema ekonomskoj aktivnosti 2011. godine.....	40
Tab. 12. Kretanje broja stanovnika u Koprivničko-križevačkoj županiji prema popisima od 1961., 1971., 1981., 1991., 2001. i 2011. godine.....	46
Tab. 13. Projekcija broja stanovnika Koprivničko-križevačke županije od 2011. do 2051. godine.....	47